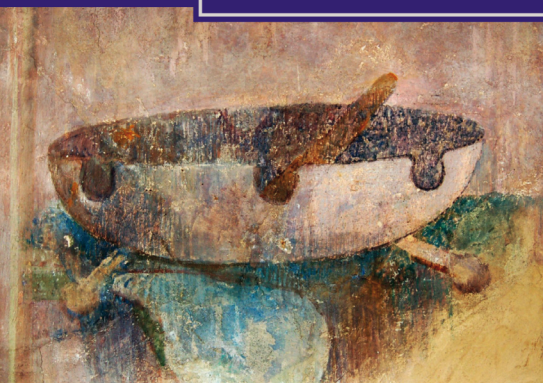
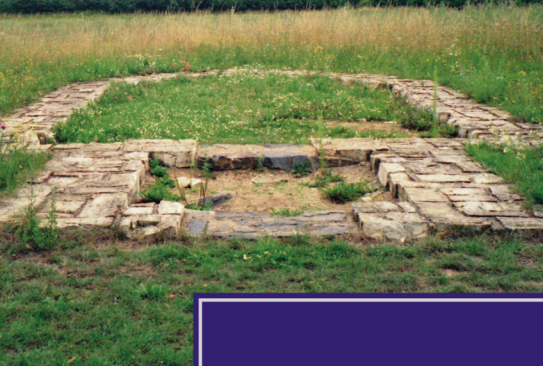

JITKA LENKOVÁ

TAJEMNÁ MÍSTA ČESKA

VZRUŠUJÍCÍ PUTOVÁNÍ PO LOKALITÁCH
OPŘEDENÝCH ROUŠKOU
TAJEMSTVÍ, ZÁHAD A MYSTERIÍ

JITKA LENKOVÁ

TAJEMNÁ MÍSTA ČESKA

VZRUŠUJÍCÍ PUTOVÁNÍ PO LOKALITÁCH
OPŘEDENÝCH ROUŠKOU
TAJEMSTVÍ, ZÁHAD A MYSTÉRII

© Jitka Lenková, 2016
© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2016

ISBN 978-80-7505-312-1

Úvodem

Vydejte se za tajemstvím

Neznám jinou zemi na světě, kde by se na tak malé ploše našlo tolik různorodých tajemných míst. A to je skvělé především proto, že je může snadno a rychle navštívit opravdu každý, na rozdíl od Velikonočního ostrova nebo Machu Picchu. Tajemná místa Česka se prozatím nepyšní takovou proslulostí, ale to není jejich vina. Kdyby například tři a půl metru vysoký menhir Kamenný pastýř nestál u Klobuk na Rakovnicku, ale někde ve Velké Británii, určitě by se u něj už prodávaly suvenýry a vybíralo vstupné. To ale nehrozí a vy si tam můžete bádát, jak uznáte za vhodné.

Totéž platí i pro další místa uvedená v této knize. Všechna jsem osobně navštívila a mohu zodpovědně prohlásit, že „příchuť záhad“ povyšší i ten nejobyčejnější výlet na úplně jinou úroveň. Pokud si sebou přibalíte právě tuhle knížku, budu moc ráda, protože přesně tak jsem to zamýšlela. Přeji vám, abyste si toulky s nádechem tajemna užili přinejmenším stejně jako já.

JITKA LENKOVÁ

Petrínská kopie labyrintu z Chartres je oproti originálu dozdobena srdíčkem uprostřed.

1. Praha

Bájný Vyšehrad

„Toť srdce vlasti, stolice knížecí, střed a ohnisko života českého, svatý Vyšehrad, ozářený třpytem bohatýrských dějů i oslněný leskem pověstí a zkazek národních! Vane z něj líbezná poezie staroslovanského života. Duchové praotců oblétají jej...“

(Čechy, díl III., vydavatel J. Otto)

„Dlužno věřit mlhavé předině tak, jak ji lid podal.“

(Popelka Biliánová, 1862–1941)

Za tajemstvím Vyšehradu

Bájeslovný Vyšehrad! Kolik romantických představ zůstává spojeno s tímto výrazným skalním ostrohem. Tady sídlila a vládla kněžna Libuše, sem přinesl divokého kance Bivoj. Odtud skočil přes hradby do Vltavy obětavý Šemík, a zachránil tak Horymírovi život. Kdo by neznal tyto poutavé příběhy ze *Starých pověstí českých*. A vypráví se

ještě ledacos jiného. O studeném světle, kterým někdy v noci hoří rotunda sv. Martina. O bílé paní u Černé studny. O podzemních sklepeních s poklady hlídanými velkým lvem, o stříbrném koni...

Než se vydáme za vyšehradskými tajemstvími, podívejme se nejprve na základní historická fakta. I když je Vyšehrad bezesporu jedním z nejpamátnějších českých „kopců“, školní osnovy mu příliš místa nevěnovaly. Až z odbornější literatury zjistíme, že Vyšehrad byl osídlen v pozdní době kamenné ve 4. tisíciletí př. n. l. Archeologové zde našli pozůstatky po tehdejších osídlení lidem kultury nálevkovitých pohárů. O něco později na Vyšehradě vznikla opevněná osada lidu řivnáčské kultury (2500–2300 př. n. l.). Potom však následuje v osídlení velmi dlouhá přestávka. Další archeologické nálezy, například předrománské základy staveb, jsou datovány až od 10. století n. l. V rozmezí šestého a sedmého století, kam by přibližně časově spadala doba vlády kněžny Libuše, žádné archeologické nálezy nemáme. Chybí i jakákoliv zmínka o Vyšehradu té doby v literárních pramenech. Tím je hodnověrnost příběhů ze *Starých pověstí českých* v podání různých kronikářů řádně zpochybněna.

Okolo roku 1000 zažívá Vyšehrad časy největší panovnické slávy a lesku. Je to doba vlády knížete Vratislava II. (1061–1092) a jeho následovníků. Na Vyšehradě v té době už stál knížecí palác s příslušným hospodářským zázemím, začíná se budovat kostel sv. Petra a Pavla, vzniká vyšehradská kapitula. Sedmdesát let byl Vyšehrad sídlem českých panovníků, poté se kníže Soběslav I. rozhodl vrátit na Pražský hrad. Zašlou slávu Vyšehradu se ještě pokusil obnovit Karel IV., ale následující husitské bouře z něj udělaly doslova zbořeníště. Zcela nový charakter někdejšímu hradišti vtisklo později mohutné barokní opevnění. Oživený zájem obrozenců o toto místo dal v minulém století vzniknout Slavínu, kde dnes odpočívá na šest set českých vynikajících osobností.

Tato obrozenecká snaha o vyzdvížení Vyšehradu jako národní památky vedla také dnes polozapomenutou českou spisovatelku Po-

pelku Biliánovou (1862–1941) k sebrání všech místních pověstí. Na Vyšehrad to měla blízko. Domek, ve kterém až do své smrti žila, se nachází hned za gotickou bránou zvanou Špička a nese i příslušnou pamětní desku.

Pověsti o kněžně Libuši, dívčí válce a další související témata přitom tvoří jen malou část toho, co všechno se s Vyšehradem pojí. Je to místo spojené s různými nadpřirozenými jevy, přízraky a strašidly. Jenom zjevení různých bílých paní je popsáno dvacet. Některé z nich jsou považovány za zjevení kněžny Libuše, o původu jiných se toho mnoho nedovíme. Setkat se s nimi můžeme v kostele sv. Petra a Pavla, ve zřícenině tzv. Libušiny lázně nebo u Černé studny. Jiná místa hojného výskytu bílé paní, např. malá chodbička Myší díra nebo zvonice na hřbitově, už dnes neexistují.

Na druhém místě co do četnosti figurují černí a ohniví psi. Těch je celkem devět. Jednoho z nich, velmi hrozivého s ohnivým řetězem kolem krku, můžete potkat třeba u rotundy sv. Martina. Místní rariitou je duch ovčáka s podivným zvířetem, prasetem v ovčí kůži, u starého děkanství nebo hrůzu budícího křížence psa a jalovice, který řve jako lev.

Po Vyšehradě se prohánějí i strašidelné kočáry. Jeden z nich je černý, záhrobní, a existuje o něm celkem sedm variant pověstí. Někdy je tažen bezhlavými koňmi, bez hlavy je i kočí, osoba vezená v kočáru i černý pes, který kočár doprovází. Jindy je kočár tak žhavý, že po sobě nechává v zemi vypálené stopy. Pokaždé je ale nějakým způsobem spojován s duší člověka, který se za života dopustil něčeho zlého a nedošel po smrti pokoje. Méně děsivý je zlatý kočár. Jednou za sto let o půlnoci vyjíždí s knížetem Přemyslem na Pražský hrad a do jedné hodiny jede zase zpět. Kníže Přemysl se tak snaží dozvědět, zda už je čas, aby vyrazil Čechům na pomoc s rytíři spícími ve vyšehradské skále. Unikátní je plátěný kočár. Všechno na něm je zakryto plátnem – kočí, koně i kola. Vozí prý dávno mrtvého svobodného zednáře z vyšehradského hřbitova do Kunratic.

Kromě rytířského vojska ukrývá vyšehradská skála obrovské poklady, které budou otevřeny, až vyjede vojsko ze skály. Potom se znovu na světlo, kromě obvyklého zlata a stříbra, objeví také stříbrná socha Přemysla, 3 centy diamantů, 2 centy drahokamů, půl centu říčních perel, jimiž prý kdysi Vltava oplývala, zlatá socha staročeského boha hornictví Zély, socha stříbrného koně v životní velikosti, Přemyslovy lýkové střevíce a mošna, Libušina zlatá kolébka a zlaté lože. V neposlední řadě i 120 zlatých lamp, které dodnes samy od sebe hoří.

Ale pokračujme ve výčtu strašidel dále. Paní Biliánová jich popsala na desítky, včetně raráška, pytlového muže, oběšeného stavitele, průvodů a mši mrtvých, strašidelných mnichů a poustevníků, ohnivého muže, kvočny hledající svá zlatá vajíčka a kostí lezoucích z dlažby rotundy sv. Martina. Nechybí ani bludičky a bílá růže, která zabije toho, kdo ji zvedne.

Samostatnou kapitolou jsou pověsti o čertech, z nichž nejznámější je ta o Čertově sloupu. Téměř zapomenuté jsou příběhy spojené s postavou sv. Petra, ochráncem místního kostela. Další pověsti o svatých se týkají sv. Václava, který někdy projíždí nočním Vyšehradem, a sv. Martina, který pomáhá potřebným v okolí své rotundy. Poutavý je příběh o nepotopitelné kamenné rakvi sv. Longina. Na přízračnou noční mši do chrámu někdy zamíří průvod dvanácti zlatých apoštolů.

Zvláštní pozornost si zaslouží v minulých letech opomíjené příběhy spojené se zázračným obrazem nesoucím název Madona Vyšehradská, nebo také Madona Dešťová, a se zázračnou soškou Panny Marie Šancovské, též Panny Marie v hradbách.

Na závěr této kapitoly jsem si ponechala jednu zajímavou drobnost. Popelka Biliánová také velmi svědomitě popsala zjevení bílých panen na místě, kde kdysi stával knížecí palác. Později se tam pěstovala zelenina a tamější zahradník jedné letní noci zpozoroval, jak na zahradě tančí přízračné bílé panny. Ráno se na tom místě našlo vytvořené kolo. V druhém případě si bílé panny zatancovaly na sněhu

Prostranství vedle vyšehradské katedrály sv. Petra a Pavla s kopií labyrintu z Chartres

před někdejší zbrojnicí a také tam zanechaly kruhovou stopu. Tento pozoruhodný popis asi nejstarších piktogramů v Čechách pochází z roku 1905. V neposlední řadě si lze na Vyšehradě prohlédnout také kopii slavného labyrintu, nacházejícího se ve francouzské katedrále v Chartres.

Ze světa legend a dávnověkých strašidel jsme se tak dostali až do současnosti. Impozantní oblouk legend a pověstí se klene z minulosti až k nám, plný tajemství, záhad a zázraků. Dávný Vyšehrad má co říci i dnešku.

Podrobný přehled vyšehradských tajemství

Kamenný stolec

Podle pověsti jej zhotovil kníže Krok a stával před palácem na nádvoří. Od té doby na něm byli nastolováni čeští vladaři. Jeho osud není známý, snad byl odvezen na Pražský hrad, snad padl za oběť husitským

bouřím, byl hozen do Vltavy nebo vědomě či nevědomky zazděn do hradeb. Další možností je, že si ho s sebou vzala kněžna Libuše do vyšehradské skály.

Libušiny poklady

Podle pověstí se pod Vyšehradem nacházejí skalní sklepy plné cenností nashromážděných kněžnou Libuší, včetně svatyně boha Zély s jeho zlatou sedící sochou. A jsou tam uloženy i další poklady, o kterých jsme se zmínili výše. Kromě toho zde kněžna Libuše uschovala také zlato, které vyrůstalo samo ze země – tolik bylo tehdy v české zemi pokladů. Podle pověsti je totiž těch pokladů na Vyšehradě tolik, že jednou za sto let vyraší ze země v podobě zlatých rostlin, ale pokaždé v jiné podobě. Říká se, že „poklady kvetou“. Kdysi prý na nádvoří někdejší zbrojnice o půlnoci vyrazilo zlaté bodláčí, jindy se jednalo o zlatou květinu. Traduje se, že až se poklady otevrou, český panovník z nich bude moci zaplatit všechny české dluhy a ještě zakoupit některá sousední území. Zlaté předměty se objevují i jinde než na Vyšehradě. Například zlatý prut dlouhý asi metr a půl, který vyrostl ze země na vrchu Křesně, nebo zlaté klasy u Stradonic za Beřounem.

Stříbrný kůň v životní velikosti, který je popisován jako součást vyšehradského pokladu, by mohl být upomínkou na Libušina bělouše, anebo odkazem na bílé (prusé) koně zasvěcené pohanskému slunečnímu bohu a chované u Koněprus. Stejněho rodu byl prý i Horymířův zázračný Šemík.

Ve shromažďování bohatství Libuši pomáhala kouzelná zlatá žabička, která dokázala prorokovat, kde je v zemi ukryt nějaký vzácný kov, například stříbro v Kutné Hoře, zlato v Jílovém nebo železo ve Středohoří. Všechno, co se našlo, se pak sváželo na Vyšehrad.

Sklepení s poklady uzavřela sama kněžna, když umírala, a je zde také pohřbena na svém zlatém loži. To se samo od sebe vynoří, až na český trůn usedne král z Libušiny krve. Lože dostane darem jeho

manželka, která na něm porodí syna, dalšího českého vládce. Potom se lože samo od sebe ztratí.

Libuše, odpočívající navěky v podzemí, zasáhla do dění v zemi zatím jen jednou, a to když k sobě do skály vzala lýčené střevíce a mošnu svého chotě, knížete Přemysla Oráče. Učinila tak proto, že viděla, s jakou neúctou se s těmito památkami nakládalo za husitských bouří, a tím Čechům „zavřela chleba“. Vráť je, až se Čechové vrátí ke starým mravům a až obnoví vážnost pátého, tj. selského stavu. Tento Libušin poklad však není v české zemi jediný z té doby. Libuše prý, zřejmě pro jistotu, ukryla své cennosti i na jiných místech českého království. Kdo by ale chtěl pátrat přímo na Vyšehradě, měl by vědět, že kanálek mezi někdejší zbrojnicí a Černou studní je ve skutečnosti chodbou vedoucí k pokladům a k Libušině lázni. Musí se jen probourat zazděný vchod, za nímž se rozlévá všudypřítomná bílá záře. V dalším sklepe potom jsou poklady kněžny Libuše – „zlata fůry, stříbra hromady“. To vše hlídá lev, který jednou zahnal vojáky na útěk, a potom se za nimi skála zavalila. Podle jiného podání onoho starého lva doprovází i dvanáct lvíčat, zřejmě analogie na Ježíše Krista a dvanáct apoštolů, byť nelogická, neboť tento okruh pověstí je zasazen do doby předkřesťanské.

Libušina zahrada

Říká se tak zahradě mezi hradbami, snad kousku zeleně mezi zříceninou vodárny a nárožím Ludmiliny bašty viditelným od Zlíchova. Je tam slyšet líbezný zpěv a tancují tam bílé panny. V zahradě bylo „plno divně propletených steziček, takže neznalý odtud ani ven se nedostal“. Libuše zde ráda prodlévala za vláhých jarních dnů a letních podvečerů a konávaly se zde i volby knížat.

Podle jiných verzí se Libušina zahrada nacházela na několika jiných místech:

- ⊕ v koutě mezi hradbami za Černou studní
- ⊕ pod Polskem ve skalním koutě se studní ve vinicích

- ⊕ u studánky Jezerky, kde prý dodnes tančí bílé panny za letních nocí
- ⊕ pod vilou Bělkou v Nuselském údolí, kde byla i studánka, dnes zakrytá
- ⊕ naproti Folimance (staré vinici)
- ⊕ dole u Vltavy, tam, co je pivovar Na Libušince (později Na Běličkách), Libuše zde měla také lázeň
- ⊕ v Podolí, také s lázní.

Libušina lázeň

Podle Popelky Biliánové to byl jakýsi prostor, snad vodárna, pod knížecím hradem, kam se vytahovala voda z Vltavy, případně náklady z lodí. Tam si kněžna nechávala navážit vodu z Vltavy, aby se v ní mohla koupeli osvěžit a rychle se zase vrátit k vladařským povinnostem. Z německého prostředí potom byla k Libušině lázni přidána ještě pověst o tom, že součástí lázně bylo tajné propadliště, kterým se do hlubin svrhávali nehodní milenci kněžniny. U nás se, vzhledem k nutnosti uchovat postavu Libuše jako morálně naprosto čistou, z milenců stali právem potrestaní provinilci.

Libušina zlatá kolébka

Byla to kolébka jejího prvorozeného syna, kterou Libuše vhodila do Vltavy, aby se vynořila, až se narodí ten, který spasí českou zemi. Již jednou se prý ukázala, když se narodil Karel IV., rostla s ním a nakonec se proměnila ve zlaté lože. To stávalo na Karlštejně. Po smrti Karla IV. se vrátilo zpět do vyšehradské tůně a zmenšilo se opět na kolébku. Podle jiné verze to byla Libušina kolébka, v níž ona sama vyrostla a potom do ní ukládala malého Nezamysla. Tam, kde pod vodou leží zlatá kolébka, je velmi nebezpečno. Už se tam utopila spousta lidí.

Ostrov pěvce Lumíra

Pod Vyšehradem býval ostrov hojně zarostlý stromy. Na něm žil pěvec Lumír. Vždy večer u břehu zpíval a jeho zpěv dokázal přehlušit na 200 lidí. Když zpíval, padalo z vyšehradské skály kamení do Vltavy a Vyšehrad se chvěl. Lumír zmizel poté, co zazpíval na Libušině pohřbu, snad do nitra vyšehradské skály. I v této pověsti můžeme snadno vystopovat keltské kořeny, neboť Lumírovy schopnosti připomínají umění keltských bardů.

Panna Maria Dešťová

Zázračný obraz Panny Marie, malovaný temperou na křídovém podkladě, který údajně kdysi patřil Karlu IV., podle pověsti vytvořil sám apoštol a evangelista sv. Lukáš. To je ovšem jen legenda. Historik umění Jaroslav Pešina na základě svého průzkumu datuje vznik tohoto díla po roce 1350. Odborník na mariánskou ikonografii Antonín Matějček předpokládá, že obraz náleží k okruhu severoitalského malířství. Mohl být zhotoven přímo na objednávku Karla IV., případně na jeho přání zakoupen, a tak se skutečně ocitnout v jeho vlastnictví.

Dalším známým urozeným vlastníkem vzácného obrazu se stal císař Rudolf II., který ho daroval svému tajemnému radovi Ondřeji Hannewaldovi z Eckersdorfu. Ten jej spolu s manželkou Annou Marií roku 1606 věnoval vyšehradskému chrámu sv. Petra a Pavla. Hannewaldova choť o obraz obzvláště pečovala, nechala pro něj pořídit dvě korunky a vlastní oltář. Nevyjasněna zůstává zmínka o jeho umístění v kostele Pokory Panny Marie (též sv. Alžběty), který stál u špitálu založeného v roce 1364 pod Vyšehradem olomouckým biskupem Janem Očkem z Vlašimi. Obraz se tam měl nacházet předtím, než jej získal císař Rudolf II.

Svou zázračnou pověst získal, když se jednou za úmorného sucha vyšehradskému kanovníkovi ve snu zjevila dávno mrtvá paní Hannewaldová († 1608) a poradila mu, aby obraz nesli procesím do

Emauzského kláštera a prosili za déšť. Kanovník se zařídil podle její rady, a jakmile procesí došlo do Emauz, začalo pršet. Pršelo potom ještě tři dny. Tento rituál se opakoval vždy za sucha a většinou se podařilo tímto způsobem déšť přivolat. O velikosti víry v zázračnou Pannu Marii Dešťovou svědčí skutečnost, že v jednom případě, 4. května 1790, se takového průvodu zúčastnilo na dvacet tisíc lidí.

Zázračný obraz vykazuje ještě jednu podivnou vlastnost. O Velikonocích, v době od Božího utrpení do Vzkříšení, bývá tvář Madony sinalá a svou původní podobu získá až na Boží hod velikonoční.

Panna Maria v Hradbách (Hradební, Šancovská)

Roku 1725 Michal Hoch, bavorský zednický tovaryš, nechal u Šimona Thalera zhotovit sošku podle italské loretánské (černé) Madony a umístil ji na Vyšehradě ve vysvěceném kostelíku Stětí sv. Jana Křtitele částečně zbořeném a zabudovaném do hradeb, který tehdy sloužil jako skladiště. Soška začala ihned konat zázraky, hlavně uzdravovala nemocné. Jednou také např. osvětlila celou svatýňku jasným světlem nebo zachránila francouzského kapitána Souhera před pádem z hradeb, když chtěl kapličku zrušit. Kapitán na důkaz své vděčnosti kapličku naopak zrenovoval. Panna Maria i s Jezulátkem se prý občas v jasné záři vznáší nad kapličkou. Věhlas tohoto zázraku vzrostl natolik, že se k zázračné sošce začaly konat poutě i z ciziny.

Přesto byla roku 1787 kaplička z nařízení Josefa II. zrušena a soška byla přemístěna do chrámu sv. Petra a Pavla, do tamější kaple sv. Anny u presbytáře, kde se nachází dodnes. Zařízení kaple bylo rozebráno a znovu použito k jiným účelům. Vypráví se však, že nějaká bílá paní, snad sama Panna Maria, se potom zjevovala v domě U Pohanů, u houpačky s kováním vyrobeným z mříže z této kapličky. Později byla kaplička obnovena, ale původní soška se do ní již nevrátila, nahradila ji replika.

Zjevení Panny Marie

Pannu Marii můžete na Vyšehradě potkat i v podobě „krásné paní“, obvykle u některé ze zdejších studní. Jedna z nich, ta v Karlachových sadech, překrytá malou šestibokou stavbičkou, je po Panně Marii přímo pojmenovaná.

Dvanáct zlatých apoštolů

Častý motiv, známý i z různých jiných lokalit, nemohl minout ani bájný Vyšehrad. Zde mají být zlatí apoštolové ukryti na starém děkanství na Vratislavově třídě. Ví se o nich proto, že jednou, někdy kolem roku 1760 brzy ráno, byl vidět jejich průvod v bílé a zlaté záři, když apoštolové vyšli ze starého děkanství a zamířili do kostela. Podle pověsti tak chodívali jednou za sto let.

Dvanáct zlatých apoštolů viděla také nějaká děvečka z podhradí, zřejmě nepříliš chytrá. Za poledne, když žala trávu, ji oslovil nějaký starý člověk, vedl ji třikrát kolem kostela a potom do sklepa, kde bylo dvanáct zlatých apoštolů a bečky a mýsy s penězi. Z mýsy si směla při té příležitosti vzít jeden peníz, a tak to měla činit celkem dvanáct dnů. Šlo o poklad, který tam ukryl jeden kanovník a zakázal o něm mluvit. Tak se na poklad časem zapomnělo, a kanovník proto nyní nemá v hrobě pokoje. Bude vysvobozen, až najde jeho duše někoho, kdo poklady objeví.

Kromě těchto dvou legend o zlatých apoštolech uvádí Popelka Biliánová ještě další tři případy jejich zjevení na Vyšehradě a v jeho okolí – na hřbitově, ve starém děkanství na hradišti a v Podolí.

Svatováclavské pověsti

První pověst o svatém Václavovi na Vyšehradě vychází z evropského keltského motivu „vojska spícího v hoře“. Zatímco na Blaníku v jeho čele stojí sám sv. Václav, vyšehradské vojsko vede Přemysl Oráč a sv. Václav jen chodí dolů z Vyšehradu do útrob skály kontrolovat spící

rytíře. Někdy na těchto obchůzkách jde dolů k vodě po cestě, jindy rovnou strání.

Druhá skupina pověstí se týká jezdecké barokní sochy sv. Václava zhotovené Janem Jiřím Bendlem (1620–1680), která byla roku 1680 umístěna v centrální části Václavského náměstí a roku 1879 přemístěna na Vyšehrad. Vypráví se, že o půlnoci roku 1757 za války s Pruskem socha najednou oživila a Koňskou branou (na místě dnešního Národního muzea) vyjel z Prahy rytíř na koni. Za branou se vznesl do noční mlhy a zmizel v oblacích. Podstavec sochy byl v té chvíli prázdný, socha chyběla. Druhého dne byla tato postava viděna v bitvě u Kolína, jak se vznáší nad nepřátelským vojskem. Sv. Václav rozvinul korouhev s orlicí a na nepřátele zamával mečem. Rakouská strana, za niž bojovali i čeští vojáci, tehdy zvítězila.

Podle další pověsti se u této sochy scházeli duchové těch, kteří byli popraveni na Václavském náměstí. Není ovšem známo, zda se tyto přízraky přemístily spolu se sochou na Vyšehrad. Tam naopak byla vídána jakási šedá postava, jak tam často vysedává a tiskne si obličej do dlaní. Socha stávala dříve u proboštství (1879–1903) a šedivá postava byla spatřena na tomto místě. Od pomníku potom odcházela ke hřbitovu, kde zmizela. U sochy se prý zjevuje i po jejím přemístění. Buď sedí schýlená na stupních s hlavou v dlaních, nebo stojí a dívá se na Prahu.

Podivně se však někdy chová i samotná socha. Občas o půlnoci bývá „bílá jako led“, „taková ocelová“, a jde z ní záře „jako z vody“. Tyto pověsti se zřejmě týkají jen původní sochy, která byla roku 1990 umístěna do Lapidária Národního muzea a nahrazena kopií.

Hodný sv. Martin

Světec se někdy zjevuje jako děda u ohniště v apsidě „své“ rotundy. Skutečně tam kdysi bývalo ohniště, když za Josefa II. byla rotunda odsvěcena. Sv. Martin se zjevuje v noci a v pravé poledne a v případech potřeby pomáhá lidem. Shodil z hradeb zloděje, tím ho zranil, zloděj

už nemohl krást a začal žít řádným způsobem života. Potom se jemu i jeho rodině začalo dařit lépe. Sebevražedkyni, která chtěla z bídý skočit dolů z hradeb i s dítětem, dítě vzal z náručí, posadil je před rotundou a pod ním zanechal stříbrné mince.

Sv. Petr a jeho důtky

Svatý Petr působí na Vyšehradě především jako jeho ochránce a strážce. Používá přitom důtky, jimiž podle pověsti vypráskal ďábla, jenž měl na Vyšehrad donést z Říma sloup z tamního chrámu, a tak zachránil duši mladého kněze.

Stejným způsobem odehnal čerta, který za krále Vratislava odvaloval kameny ze stavby kostela do Vltavy, a tím se snažil stavbě zabránit. Čert pracoval tak pilně, že tímto způsobem navrší celou skálu od kostela k Vltavě, protože původně měl kostel stát hned na jejím kraji. Když to sv. Petr uviděl, čerta zmrskal důtkami a přikázal mu nanosit na stavbu tolik kamení, kolik ho odválel. Čert nosil v pytlí kameny z celých Čech, ale občas se stalo, že nějaké cestou utrousil, např. na Tábořsku.

Svatý Petr ale nevychoval jen čerty. Zmrskal i jednoho smrtelníka, konkrétně knížete Fridricha, když tento panovník dal do zástavy ves Cvrčovice patřící vyšehradské kapitule.

V dalších dvou případech neměl sv. Petr k mrskání žádný důvod. Jednou se zjevil králi Vratislavovi při stavbě kostela, zřejmě, aby ho povzbudil v jeho úsilí, a podruhé, roku 1784, požádal mrtvé kanovníky, knížata a krále, aby vyšli v průvodu do kostela a vyjádřili tak svůj odpor proti plánovanému zrušení kapituly Josefem II. To se také stalo a průvod mrtvých se spoustou starodávných praporů a korouhví vyšel od kaple Panny Marie Hradební a došel až do kostela k hlavnímu oltáři. Průvod nejenže doprovázelo nadpřirozené osvětlení kostela, ale ráno se zjistilo, že všechny svíčky v kostele jsou ohořelejší než den předtím a že s náhrobními kameny bylo hnuto, neboť spáry okolo nich již nebyly zanesené prachem. Rozhodnutí císaře se však

zvrátit nepodařilo. Časem sice byla vyšehradská kapitula obnovena, ale na dění na Vyšehradě již neměla výraznější vliv.

Podobný zázrak byl zaznamenán ještě jednou, když byl chrám sv. Petra a Pavla 27. prosince 1788 asi v půl jedné v noci osvětlen „neobyčejným světlem“, ačkoliv v něm hořela jen jedna obyčejná lampa. Také tato zázračná hra světél je spojována s masovým rušením klášterů, kostelů a kaplí v době probíhajících reformačních změn Josefa II. a vysvětlována jako nesouhlas s těmito kroky.

Sv. Valentin – patron zamilovaných

V chrámu sv. Petra a Pavla si návštěvníci připomínají ještě jednoho svatého, a to sv. Valentina, známého patrona zamilovaných. Stal se jím proto, že přes zákaz římského císaře Claudia oddával římské vojáky, kteří tak jako ženatí nemuseli nastoupit do císařova vojska. To se císaři pochopitelně nelíbilo a světce dal nejprve uvěznit a potom popravit.

Podle jiné varianty této legendy sv. Valentin zázračně zbavil slepoty dceru jednoho římského prefekta a vzápětí se do ní zamiloval. Prefekt i s celou rodinou se z vděčnosti vzdal víry v římské bohy, kteří mu nijak nepomohli, a obrátil se ke křesťanství. To se nelíbilo jeho sousedům, kteří vtrhli do prefektova domu a prefekta i s rodinou a sv. Valentinem zavraždili. Zvyk obdarovat v den sv. Valentina milovaného člověka se podle legendy odvozuje od toho, že Valentin daroval vždy nově sezdanému páru pestrou kytici ze své zahrady.

S Vyšehradem tohoto světce spojila relikvie, která byla ve zdejším chrámu po staletí uchovávána. Jedná se o poměrně velký ostatek – světcovu lopatku, která byla v chrámovém depozitáři objevena na podzim roku 2002. Tehdy byly po dlouhé době vyneseny na světlo čtyři barokní monstrancové relikviáře, které sem byly umístěny zřejmě při regotizaci kostela. Při restaurování byly samozřejmě otevřeny a v jednom z nich se našla celá lidská lopatka a spolu s ní také tzv. autentika, malý papírový proužek se jménem právě tohoto světce.

Původ tohoto ostatku není znám. Předpokládá se pouze, že by se mohlo jednat o jednu z akvizic českého krále a římského císaře Karla IV., který byl známý jako veliký sběratel relikvií. V tom případě mohla být získána v římské bazilice ze 4. století, stojící na via Flaminia, kde byly ostatky sv. Valentina uschovány. Do barokního relikviáře byla zřejmě přenesena z nějaké starší schránky. Otázkou rovněž zůstává, jak se ze sbírky Karla IV., uložené v chrámu sv. Víta na Pražském hradě, dostala na Vyšehrad. V každém případě je tento ostatek výjimečný už svou velikostí, neboť neustálým dělením se relikve stále zmenšovaly, takže nejčastěji se dochovaly jen jejich velmi malé, až mikroskopické zlomky. Lopatku sv. Valentina mohou návštěvníci chrámu spatřit vždy 14. února, kdy bývá vystavována i pro veřejnost.

Rakev sv. Longina

Rakev se nachází v druhém postranním oltáři na severní straně chrámu sv. Petra a Pavla. Údajně je to právě ta rakev, v níž koncem 14. století probošt Václav z Buřenic přivezl z Říma do Prahy ostatky sv. Longina, setníka, který probodl na kříži Kristův bok. Nelze to však nijak doložit, je proto také možné, že rakev vytesaná z pískovce byla k ostatkům svatého připojena až dodatečně, anebo se dokonce jedná o nějakou starou přemyslovskou rakev.

Během husitských bouří, kdy byly kostely a kláštery pleněny ve velkém, neunikla pozornosti husitů, kteří ji se svatými ostatky shodili dolů do Vltavy. Vybrali si k tomu místo, o němž se vypráví, že tam řeka nemá dno, jak je hluboká. V noci potom nad tím místem zářily hvězdy – podobně jako nad utopeným Janem Nepomuckým u Karlova mostu. Zatímco ostatky sv. Longina ležely ve Vltavě, kamenná rakev plavala na hladině. Později byla vylovena a využívána jako koryto k napájení dobytka na Dobytčím trhu (dnes Karlově náměstí) u tamní Novoměstské radnice. Když však do ní několikrát udeřil blesk, byla odnesena dále na náměstí, kde se do ní dávaly ryby na

prodej. Když se zjistilo, že ryby v ní nápadně rychle lekají, vrátila se rakev nakonec na Vyšehrad. Tam se nejprve povalovala v trávě u kostela a nakonec byla odnesena dovnitř, kde sloužila jako oltářní deska. Popelka Biliánová v té souvislosti poznamenává, že několik metrů těžká rakev sotva mohla plavat po Vltavě a že nejspíše došlo k její záměně za jinou podobnou rakev. Původní rakev tedy patrně leží v řece tam, kam ji shodili husité.

S Longinovou rakví jsou spojeny ještě další dvě pověsti. Podle první z nich byla při stavbě kostela zazděna do hradební zdi, ale v noci sama ze zdi vylezla ven a připutovala ke kostelu. Druhá pověst používá podobný motiv, jaký zaznívá při stěhování rakve po Praze. V tomto podání ji mniši odvezli až na Bezděz, ale protože od té doby do Bezdězu neustále bily blesky, museli ji vrátit zpět.

Poklad na Vyšehradě I.

V místě někdejšího Přemyslova paláce, tj. v Hochově domě, je zakopána stříbrná socha Přemysla Oráče.

Poklad na Vyšehradě II.

Nachází se na hřbitově vedle kazatelny pod stromem proti Hankově mohyle a občas se prozradí modrými plaménky. Sestává ze dvou milionů zlatých mincí, zlaté rakve, dvanácti zlatých soch apoštolů, čtyř zlatých svícňů, tří centů diamantů, dvou centů drahokamů a půl centu perel (nejspíše míněny sladkovodní z Vltavy).

Poklad na Vyšehradě III.

Měl by být v kostelníkově domku, respektive pod ním.

Strašidelný průvod mrtvých

Je to průvod dávných obyvatel Vyšehradu, rytířů ve zbroji i kněží, který jde po staré cestě do rotundy. Proto se jakoby vznáší nad dnešní

silnicí, která byla postavena v roce 1841, a vstupuje do rotundy vzděnými dveřmi na západní straně.

Mše mrtvých

Dušíčkovou půlnoční mši přízraků viděla podle dobových pramenů jistá paní Nygrýnová. Když si uvědomila, že účastníci mše jsou vlastně mrtví, o překot opustila kostel, aby se vyhnula kostlivcům vycházejícím po mši z kostela. Zlé moci však neunikla. U Jeruzalémské brány ji potloukly ohnivé sudy, které se valily od rotundy sv. Martina a před nimiž běžel ještě navíc ohnivý pes se žhavým řetězem. Na těle měla potom stopy jako po paličkách – od hnátů kostlivců.

V druhém případě si pro kanovníka přišel o půlnoci pod Vyšehrad mrtvý kostelník a odvedl ho s sebou, aby odsloužil mši. Kanovník to učinil, aniž tušil, že slouží mši mrtvým. To se dozvěděl, až když pro něj ráno přišel živý kostelník, aby šel znovu na mši, protože o té již odsloužené pochopitelně nic nevěděl.

Zakletá duše ve zvonici

Dotyčný se zaživa na někom prohřešil a měl po smrti hlídat ve zvonici až do soudného dne. V noci potom umrlci zakletou duši roztrhají a další noc se vše opakuje nanovo. Nešťastníka vysvobodila kolem roku 1800 nějaká bohabojná a dostatečně odvážná žena, když mezi umrlce v kritické chvíli hodila svůj šátek a ti ho roztrhali místo oné zakleté duše. Tím bylo prokletí zlomeno.

Bílá paní v Myší díře I.

Tato bezhlavá žena, kostlivec v bílé loktuši, nechodila, ale vznášela se. Zjevila se jednou kolem roku 1825, vyděsila jednoho mládence a za to, že se jí chtěl podívat do tváře, ho shodila ze schodů. Mladík si dole vyrazil oko o kolík. To však nebyl konec jeho trápení. Přiložený obvaz mu vždy něco strhlo, takže musel chodit s nezavázanou „dírou v hlavě“.

Bílá paní v Myší díře II.

Zmíněná postava – bílá paní sedící „na bobečku“ s hlavou v klíně, – byla někdy spatřena za setmění.

Bílá paní v Myší díře III.

Byla vídána z oken okolních příbytků, vycházela z nitra skály Myší dírou, tajnou chodbou spojující jeskyni s poklady uvnitř vyšehradské skály hlídaným; černým psem. Je bezhlavá a rovněž hlídá tyto poklady. Až budou nalezeny, dostane zpět svou hlavu a bude vysvobozena.

Bílá paní v Myší díře IV.

„Navalila se“ do košíku s prádlem, který v noci nesla jedna hospodyně ze sušení „na šancích“ Myší dírou domů. Košík ztěžkl a potom se zase odlehčil. Prádlo v něm bylo „seseděné“.

Bílá paní ve zvonici I.

Bílá nebo šedá ženská postava vycházela za poledne ze zvonice mezi hroby, šla směrem na hřbitov jeptišek a zmizela u starého proboštství. Když se u nějakého hrobu zastavila „v hlavách“ nebo si na něj sedla, někdo z té rodiny měl zemřít.

Bílá paní ve zvonici II.

Jednou v noci se oddělila ode zdi zvonice, a jen tak povlávajíc ve vzduchu na tři přítomné udělala tři křížky a všichni tři do roka zemřeli.

Bílá paní ve zvonici III.

Za tmavých večerů čekávala u Herinkovic kříže na příbuznou kostelníka, která byla schopná vidět duchy. Doprovodila ji ke kostelníkovu domku a zmizela u zvonice. Za dne se někdy zjevila jako útržek bílé mlhy a bývala vidět i v oknech zvonice.

Bílá paní ve zvonici IV.

Byla šedá a věšela se nahore na zvon, takže ho kostelník nemohl utáhnout a rozhoupat.

Bílá paní ve zvonici V.

Vytrvale se zjevovala v malé kapličce u márnice a žalostně tam plakala.

Bílá paní ve zvonici VI.

Chodila ze zvonice do proboštské zahrady, tam stála u starodávne studně a hleděla ke kostelu.

Bílá paní v kostele sv. Petra a Pavla I.

Zjevila se knězi uprostřed mše na straně epištolní a kněz oslepl a ohluchl. Popelka Biliánová upřesňuje, že se tak ve skutečnosti stalo nikoliv na Vyšehradě, ale na Hradčanech, když tam sloužil mši Jan Sixt z Lerchenfelsu, kapitulní děkan na Vyšehradě. Stalo se mu to, protože sloužil mši „jsa v těžkém hříchu“, a proto pozbyl zrak. Když se začal kát, zrak se mu částečně vrátil a viděl jako v mlhách. Když se vyzpovídal, uzdravil se zcela.

Bílá paní v kostele sv. Petra a Pavla II.

Je to paní Hannewaldská, vychází z Hannewaldské kaple anebo v ní mizí, jako by v kostele měla dozor. Zjevuje se za rorátní mše jako vysoký bílý stín, stojí u oltáře nebo jde kostelem do své kaple.

Bílá paní v Libušině zahradě

Vyskytuje se na místě údajně Libušiny zahrady ve skalním koutě se starou studnou ve vinici pod Polskem. Je to kněžna Libuše.

Bílá paní v Libušině lázni

Je to rovněž Libuše, chodí od hradeb dolů do zříceniny v dlouhém rouchu, stojí nahoře na zdi nebo sedí v některém okně a dívá se na Prahu. Někdy sejde příkrou skalní rýhou až dolů k vodě, potom někoho utopí a odvede si ho ke svému vojsku ve skále.

Bílá paní u Černé studně

Také bývá považována za kněžnu Libuši, zjevuje se jako bílá mlha, sedne si na roubení a žalostně pláče. Potom se volným krokem ubírá po hradišti, spíná ruce a nadále smutně pláče.

Bílá paní u studně Panny Marie

V ostění nad vodou jsou prý pohyblivé kameny, které je možné vyjmout. Za nimi se nachází skalní chodba, která vede do podzemních vyšehradských sklepů. Z nich vychází bílá paní a prochází se po hradišti.

Bílá paní na starém děkanství

Vysedává na schodech, ale nejčastěji bývá vidět ve sklepech a v kapli nahoře. Na schodech zanechává penízky ze stříbrného plechu, jen o trochu větší než čocka. Stejně penízky vyplavují i deště.

Bílá paní na novém děkanství

Vyskytuje se zde v podobě bílé paní, další podrobnosti o ní nejsou známy.

Bílá paní na cestě ke kříži

Co noha nohu mine, chodí podle hřbitova za Slavínem na schody k bráně, což kdysi bývala součást starodávné stezky. Tato bílá paní má na hlavě korunku, proto se předpokládá, že se jedná o Libuši. Když projde branou, pokračuje dál rovnou přes ploty zahrad. Korunka vypadá „jako mřížka na květiny“, je nízká a cípatá, měla by být železná.

Bílá paní u houpačky v domě U Pohanů

Kování na houpačce pochází z mříže kapličky Panny Marie v Hradbách, a tak je snad tato bílá paní touto Pannou Marií.

Bílá paní ve vodě u kapliček

U kostelíku sv. Jana Stětí se objevil na hradbách proud vody a z něj vystoupila bílá paní. Nakonec se vznesla až do nebe, ale sukní byla stále spojena s vodou dole, a pak najednou zmizela. Za kaplí Panny Marie v hradbách je dodnes občas slyšet hučení vody, prý tam je zazděná studna. Někdy je dokonce slyšet, jako by do ní padaly kamínky. Možná tu kdysi bývala nádržka, kam tekla vodovodem voda z Jerky.

Bílé panny I.

Zástupy bílých panen se zjevují tam, kde býval knížecí palác (později zelinářská zahrada). Za jasných, teplých letních nocí zpívají smutné písně, kterým nikdo nerozumí, a provádějí podivné kolové tance. Mají bílá roucha, rozpuštěné vlasy a vznášejí se ve vzduchu jako mlha. Zjevují se o půlnoci a mizí v jednu hodinu. Tam, co panny jednou tancovaly (viděl je zahradník), byla zelenina „všecka schýlena k zemi jedním směrem dokola, jako když ji vítr a déšť k zemi přišlehne“. Po zbytek léta „rostla sice na svém místě, ale nevstala již a zůstala tak pochýlena v širokém kole po celé léto“.

Bílé panny II.

Objevily se jednou v zimě, když bylo na Vyšehradě tolik sněhu, že snůh z proházené cesty sahal hlídkujícímu vojákovi po prsa. Přihnala se vichřice a v ní dokola vířily bílé panny, měly mlhová roucha a pod nimi prosvítala bílá těla. Vířily snůh, až se zvedal. Ráno po nich před zbrojnicí zůstalo vymetené bílé kolo. Nebylo však hladké, nýbrž „byly na něm kudrlinky jako na beránku z másla“.

Bílé panny III.

Zjevují se na podzim, vystoupí z těžké mlhy, ale netančí. Jen se ztěžka vlečou po zemi a v žalostném pláči se vrhají na zem. Pak se rozplynou jako mlha.

Bílá růže smrtonosná

Smrtka ji klade na různá posvátná místa na Vyšehradě, i když není čas růží. Tato růže je velmi krásná (připomíná vosk) a těžce hrobově voní. Je to „mrtvá láska“. Kdo ji sebere, rychle umře. Objevila se již na různých místech – před sakristií, před hlavním oltářem, u starého probostství, také u kapliček. Někdy je vidět ošklivou babku, jak ji někam pokládá. To je Smrtonoška

Mnich s kapucí

Když kostelík sv. Jana Stěti sloužil jako koňská stáj, chodíval tam přízrak mnicha s kapucí a půjčoval si koně. Potom se objevili duchové (bylo jich „jako nití“) a koně byli ráno nalezeni zcela vysílení.

Mrtvý poustevník

Zjevil se u rotundy sv. Martina hned u lucerny, stál nahoře na silnici, na hlavě neměl nic, kolem pasu šňůru a v ruce svazek klíčů. Nejprve hleděl ke kostelu sv. Petra a Pavla, potom se obrátil, šel směrem ke kapličce Panny Marie v Hradbách a cestou se rozplynul. Občas se zjevuje i v poledne. Jedné paní dočasně pomohl od pakostnice. Prý vyhlíží, kdy se soška Panny Marie vrátí z kostela zpět do své kapličky.

Duch kanovníka

Jeden z kanovníků, výborný polnohospodář, se vynikajícím způsobem staral o hospodářství kapituly. Když zemřel, začali poddaní kapitolu okrádat. A tak se kanovníkův duch zjevil vždy ve světle a napravoval škody – ukradené obilí a seno vracel kravám do žlabů, zlo-

dějského pacholka nechal zchromnout, děveče, která v noci chodila krávy udojovat a kradla mléko, na rukách vyrazil svrab. Když někdo otrávil vodu ve studni, duch kanovníka rozbil děvčátku džbán s vodou, aby se neotráвило. Tato studna je nyní zasypána.

Černý pes I.

Hlídá poklady v jeskyni uvnitř Vyšehradu, z jeskyně může tajnou chodbou vyběhnout do Myší díry.

Černý pes II.

Běhával po schodech v Myší díře, jednou stranou nahoru a druhou dolů.

Černý pes III.

Doprovází černý záhrobní kočár I. a je bezhlavý.

Černý pes IV.

Zjevuje se a straší na hřbitově na schodech ke kříži. Má ohnivé oči.

Černý pes V.

Vyskytuje se na hradišti, na místě někdejší pozdější zbrojnice, má krvavé oči, ohnivý jazyk, vleče za sebou ohnivý řetěz. Hlídá poklady a dává vojáky. Tam, kde se točí dokola, je prý vchod k pokladům ve vyšehradských sklepech.

Černý pes VI.

Byla to „potvora pekelná“, vypadala jako sud obecní voznice, navlečený do psí kůže. Dělal to kotrmelce, valilo se to a řvalo jako buvol. Vyvalilo se to od kapličky v šancích přes Medunku a potom proti zazděné Jeruzalémské bráně, tou prošlo a valilo se to dál nad Přemyslovkou.

Černý pes VII.

Patrně podle vzhledu tentýž přízrak jako předchozí, vyvalil se ze zděné Jeruzalémské brány, která pukla, převálcoval jednomu upadnuvšímu opilci nohy, zhmoždil mu je „na placičku“ a zmizel u Volfů.

Černý pes VIII.

Zjevuje se o půlnoci u kapliček, a odtud běží dál po silnici. Má kolem krku žhavý řetěz, ohnivou tlamu, ohnivé oči a ohnivý jazyk, čenichá po silnici, řetěz vleče za sebou a přebíhá sem a tam z jedné strany cesty na druhou, jako by něco či někoho stopoval.

Psojalovice

Zjevuje se v Cihlové bráně o půlnoci. Je to příšera, na dálku je slyšet zvonění zvonečku od hřbitova. U kříže nad schody je slyšet zvuky, jako když se valí sudy v kůži zašité a něco jako řev lva nebo bučení krávy. Příšera narazí do sloupu brány a beze stopy mizí. Kdo se jí dostane do cesty, toho zabije.

Ovčák s beranem

Zjevuje se v zimě i v létě na místě bývalé stodoly (dnes Kuldova kanovnická rezidence), vede na řetězu berana či spíše prase v ovčím rouně, které má místo kopyt něco, co připomíná starou odměrku na čtvrt věrtele. Ovčák cosi huhlá a zvíře se vzpírá. Přízrak vychází ze stodoly a zase v ní mizí.

Kvočna na hradišti

Zjevuje se za zvuku zvonů v pravé poledne, je bílá, místy dožluta. Objevuje se v prostoru od bývalé stodoly k Polsku ve vinicích, dále na staré stezce (dnes ulice u starého proboštství kolem hradeb k Vltavě) a vůbec nejčastěji na baště sv. Anežky naproti Polsku, kde se spouští i do kasemat. Bývá vídána také ve skalním koutě vinic pod Polskem u starodávné studny, nyní zasypané. Rozčepýřená kvočna těká zobá-

kem po zemi a „pláče lidským hlasem“. Prý hledá svá ztracená zlatá vejce, aby z nich vyseděla zlatá kuřátka, jenže vejce jsou zapadlá hluboko pod zemí a nemůže se k nim dostat. Když někoho potká, rozčílí se, protože v přítomnosti lidí se její vajíčka propadají ještě hlouběji.

Bludičky – světýlka na Vyšehradě

Rojí se o dušičkových dnech, nejvíce v kapli Panny Marie v Hradbách. Hledají další dušičky. Najednou zacinká zvoneček a světýlka jdou průvodem od kapličky ke kapličce. Někáká poloslepá žebračka bydlela kdysi v kapli Panny Marie a světýlka si nachytala pod ošatku, nejprve jedno a potom další, která to první hledala, aby měla konečně světlo. Světýlka se „mrskala jako mřenky“ a byla studená. Když potom žebračka ošatku nadzdvihla, světýlka jí pláchla a ještě jí notně namlátla.

Ohnivý muž

Prohání se v kasematech, někdy větrákem vylétne i na hradby, to potom syčí jako při hašení vápna. Pak se rozpadne a vypadá jako řepný list, suchý a dřavý, jenom hlavu má „dobrou“ a na bradě mu vlaje ohnivý vous.

Pytlový muž

Chodí v režné zástěře a bydlí ve sklepení pod branou. Děti se bojí, že je sebere do pytle (proto pytlový), ve skutečnosti však koná dobré služby – pomáhá opilcům do kopce a dohlíží, aby v příkopu v zimě nezmrzli.

Zjevení lebek

Spatřil je v noci hrobník v žitném poli, které se rozkládalo mezi hřbitovem a rotundou sv. Martina (okolo Kuldovy kanovnické rezidence). Viděl je na dvou místech ve zváleném žitě, smály se na něj, ale ráno už tam nebyly.

Zjevení hlav

Došlo k němu v noci na schůdcích z bývalých náhrobních kamenů vedoucích ze silnice ke kapli Panny Marie v Hradbách. Byly to dvě hlavy bez těl, mladé, mužské. Smály se a ležely na kamenech jako uťaté.

Kutálející se hlava

Byla zpozorována ve stejných místech, kutálela se po silnici „jako brambora“.

Tanec kostí

Odehrává se ve staré vikárce v noci od půlnoci do jedné v bývalé kostnici. Je slyšet, jak kosti dopadají na zem, případně skáčou i po tom, kdo spí v místnosti.

Kosti v rotundě sv. Martina

Jednou v noci začaly vylézat z podlahy a skládaly se do podoby kostlivců. Najednou se objevil sv. Martin ve své podobě starého dědka a kosti se musely vrátit na své místo – do krypty pod podlahou. Když se kaple znovu začala používat k církevním účelům, byly tyto kosti přemístěny do společného hrobu na sever od rotundy u silniční zdi.

Katův špalek

Stával vrostlý do země na vyšehradském náměstí. Když měl být někdo popraven, tak z něj tekla krev a v noci na něm bylo možné zahlédnout blyštící se přízrak sekery.

Ohnivé závory

Zjevují se v troskách Karlovy brány. Jednou, když brána ještě stála, splášil tento úkaz koně. Vedle závor stál železný muž v brnění, „plochý jako list“. K závorám se přihnalo zjevení „vzdušného vojska“ a závory před ním Vyšehrad uchránily. Střeží Vyšehrad dodnes.

Zjevení duší I.

Soukají se o půlnoci mřížemi za kostelem ze hřbitova ven na cestu, je tam vidět „duši jako fáborů“. Na dotek jsou cítit jako mokrý organtýn.

Zjevení duší II.

Duše přelítla přes hřbitovní zeď na cestu a potom „plavala“. Tělo jako husa, křídla jako čert (blanítá), ženská hlava s vlasy, celá bílá a mlhovitá.

Beznohý mužský

Sedával v komoře (bývalé úmrličí komoře) v kostelníkově domku na židli v režné kutně, vypadal trochu jako kněz, neměl nohy a kutna končila zároveň s tělem. Tam, kde by měl mít nohy, hořely peníze, jasný důkaz přítomnosti pokladu v podzemí. Kostelník proto začal kopat, prokopat se do sklepa a v něm poklad opravdu byl, celá hromada peněz.

Bezhlavý Francouz

Je to duch francouzského důstojníka, který tu jako první padl za francouzského obležení. Stalo se mu to vlastně za trest, protože se neuctivě vyjádřil o Vyšehradu a o kněžně Libuši zvlášť. Musí chodit po hradišti až do soudného dne a občas prý škrtil vojáky na stráži, když tu ještě fungovala vojenská posádka. Činil tak proto, že nerozuměli francouzštině a nemohli mu pomoci.

Oběšený stavitel Bouček

Straší v Cihlové bráně, oběsil se z lítosti, že v bráně postavěl dva své domy.

Černý kočár záhrobní I.

Vyjíždí z roztržené hřbitovní zdi z propadlého chodníku. Koně, kočí, cestující i doprovodný pes jsou všichni bezhlaví. Míří po silnici k ro-

tundě sv. Martina. V kočáře jezdí bezhlavý kanovník, který se dopustil něčeho moc zlého. Podle některých mu z uťatého krku šlehá oheň. Někdy je záře kočáru natolik silná, že připomíná výheň. Kočár má divný zvuk, jako by měl plná kola a koně bez podkov. Když po něm vystřelila vyšehradská stráž, vystřelené kulky se od kočáru odrazily zpátky.

Černý kočár záhrobní II.

Zjevení podobné předchozímu. Kočár se čtyřmi koňmi bez kočího vozí hrabivého mlynáře z hrobky na Vyšehradě do Prahy. Projíždí Křemencovou ulicí, mlynář není bezhlavý, ale oči mu svítí jako oheň a ozařují celý vnitřek kočáru. Mlynář má dlouhý černý plášť, do kterého je celý zahalený. Kočár míří k Vltavě do míst, kde stával mlynářův mlýn a kde si mlynář za svého života zakopal svůj poklad. Po smrti ho jezdí kontrolovat. Kočár také bývá vídán v ulici Karoliny Světlé.

Černý kočár záhrobní III.

Tento černý kočár vozí rytíře Křemencovou ulicí, je to totiž místo, kde kdysi stával jeho hrad, a pak míří na Vyšehrad k hrobce člověka, kterého kdysi zabil. Z Vyšehradu odjíždí do kostela sv. Michala, kde se ztrácí na bývalém hřbitově.

Černý kočár záhrobní IV.

Vozí mlynáře ze Šítkovských mlýnů po trase Zderaz – Václavská ulice – Moráň – Vyšehrad. Tento mlynář si v Šítkovských mlýnech zakopal poklad a bude vysvobozen, až alespoň jediný groš z něj se dostane mezi lidi.

Černý kočár záhrobní V.

Vyjíždí z místa, kde stával Přemyslův hrad, což mělo být pod Vyšehradem na místě, kde stojí dům U Kroka. Podle jedné verze jede

rovnou na Vyšehrad, podle druhé do Libušiny radnice (dům U Volfů, nároží Hostivítovy ulice), a teprve až potom na Vyšehrad. Veze Přemysla a Libuši.

Černý kočár záhrobní VI.

Vyjíždí z Polska. Z vrat vyletí jako vichr směrem k zbrojnici u hřbitova a spálí všechno, čeho se dotkne. Zůstávaly po něm například do země vypálené stopy. Když vyjíždí, bývá slyšet dunění v nádvořním sklepe.

Černý kočár záhrobní VII.

Přijíždí z Kunratic, projede Tábořskou branou a míří do Polska. V domě mizí beze stopy. Kdo se ho dotkl, toho popálil. Jezdí prý v něm zakletý rytíř, který „zradil Vyšehrad“.

Plátěný kočár

Starodávný vůz celý zakrytý plátnem včetně kol, kočího a koní. Jezdí v něm svobodný zednář z vyšehradského hřbitova do Kunratic.

Zlatý kočár

Jednou za sto let o půlnoci vyjíždí na Pražský hrad a do jedné v noci se vrací zpět. Kolem něj jedou rytíři na koních. V kočáře jede Přemysl na sněm, aby se zeptal, jestli už je čas, aby vyrazil s vyšehradským vojskem.

Ohnivé sudy

U kapliček se rozestoupí země, jako stádo se vyvalí ohnivé sudy různé velikosti na silnici a mizí v hradbách tam, co je zazděná brána. Plameny za nimi šlehají po větru. Podle pověsti to jsou sudy s vínem „pro kostel svěceným“, které se takto samo zachránilo před loupeživými vojáky.

Zvuk zvonu

Je ho slyšet u trosek Karlovy brány, jako by jeho srdce uhodilo jen do jedné jeho poloviny, ale do druhé už ne. Jinak je to jasný a čistý zvuk. Zvon prý pláče nad zkázou Vyšehradu.

Zjevení hnědého šemíka

Viděla ho převoznice Kommová (asi 1820–1905), jak se vzepjal na skále, jako šipka ji přeskočil a zapadl někam za Královskou louku.

Čertův sloup

Hmatatelným důkazem čertovy přítomnosti na Vyšehradě je známý Čertův sloup. Víme dokonce, který konkrétní čert ho sem svrhl. K svému činu se přiznal při exorcismu roku 1663, představil se jako ďábel jménem Zardan a prohlásil, že to byl on, kdo sloup do Prahy přinesl, a to z římského kostela Panny Marie za Tiberou. Tím si ovšem svůj úkol poněkud usnadnil, protože správně měl tento sloup vzít ve svato-petrském chrámě. Čertův podíl na tomto díle má dokládat to, že když se o sloup dříve něčím škrtilo, byl cítit pach síry. Dnes se tak ale již neděje. Zato se přímo na sloupu zjevilo jednou o půlnoci jistému vojákovvi z místní posádky podivné stvoření, snad rarášek. Vypadal jako veverka, měl špičaté uši, kozlí hlavu a přední nohy kratší než zadní. Tenký dlouhý ocas se vinul po sloupu, na kterém seděl na bobku, a jeho oči žhnuly bílým světlem.

Skutečný původ sloupu, který opravdu vypadá jako chrámový, je prozaičtější. Původně prý ležel u kostela sv. Jana Stětí a v 17. století byl přenesen do chrámu sv. Petra a Pavla, odkud byl roku 1787 vynešen na nynější místo. Snad byl na Vyšehrad vržen nějakým velkým prakem za husitských válek a pochází z některého z okolních kostelů, nejpravděpodobněji z kostela Panny Marie Na Slupi, kde podobný sloup podepírá kůr. Na místě tohoto kostela stával kdysi jakýsi pohanský sloup se soškou pohanského bůžka, zničený při zavádění křesťanství do Čech.

Vyšehradská proroctví

Až budou ze země vylomeny kameny, které nanosil do základů kostela sv. Petra a Pavla král Vratislav, rozpadne se kapitula... Jde o to, že král nanosil na příkaz sv. Petra do základů kostela tolik košů kamení, kolik bylo apoštolů, tedy dvanáct, a místo nich vynesl ven dvanáct košů hlíny. Až tato hlína nahradí nanošené kameny, vyhyne na Vyšehradě český jazyk. Naplnění tohoto proroctví samozřejmě nehrozí, protože kdoví, kde je té hlíny konec, jak zdůrazňuje již Popelka Biliánová. A nehrozí ani zánik kapituly, neboť kdoví, které kameny to vlastně král do základů nanosil.

Přesto měl chrám sv. Petra a Pavla, dnes nepřehlédnutelná dominanta Vyšehradu a zároveň součást pražského panoramatu, pohnutý osud. Vratislav I. ho nechal postavit v letech 1070–1080 v podobě románské trojlodní baziliky i jako místo posledního odpočinku svého a dalších přemyslovských panovníků a jejich příbuzných. Mělo-li se toto místo zachovat navěky, pak vynesení dvanácti košů hlíny a přinesení dvanácti košů kamení vlastníma rukama panovníka je vcelku směšnou cenou za naplnění této vize. V podzemní kryptě chrámu byl král Vratislav I. nakonec skutečně pohřben. Spolu s ním zde bylo uloženo tělo jeho ženy Svatavy a dále těla knížete Konráda († 1092), Soběslava I. († 1140) a Soběslava II. († 1180). Roku 1249 kostel zničil požár a následovala jeho gotická obnova, která však vzala téměř zcela zasvé během husitských bouří. Na místě někdejšího svatostánku tak vznikla již třetí, tentokrát renesanční svatyně. Ani ta se však nedochovala, neboť současnou podobu tomuto chrámu vtiskla přestavba v novogotickém stylu. Probíhala ve dvou etapách. Nejprve bylo v letech 1885–1887 přestavěno kněžiště a prodlouženo trojlodí. Projekt vedl architekt Josef Mocker. Poté byly v letech 1901–1903 vystavěny monumentální průčelní pseudogotické věže. Tento projekt vedl F. Mikeš. Chrám tak na svém místě, byť v různých podobách, stojí již téměř tisíc let a stejnou dobu naplňuje i výše uvedené proroctví.

Podobně vyznívá i další předpověď – Vyšehrad je skála, stejně jako sv. Petr je skála, a tak přetrvá až do skonání světa. Trochu v rozporu se s touto předpovědí ocitá proroctví o vinné révě na Vyšehradě – dokud se bude na vyšehradských vinicích pěstovat víno (tzv. víno sv. Václava), bude Vyšehrad Vyšehradem. Až se víno pěstovat přestane, Vyšehrad zajde. Výkladem bylo toto proroctví poněkud změkčeno, stačí prý, když na „Vyšehradě poroste víno planě“.

A dále se ještě praví:

- ⊕ Pokud bude kostel kostelem, bude rakev sv. Longina v něm.
Výklad proroctví je ten, že rakev nelze za žádnou cenu odvézt.
Kdo ji odveze, ten si jen uškodí.
- ⊕ Až vyjede vyšehradské vojsko, otevřou se Libušiny sklepy s poklady.
- ⊕ Až se z Libušina potomstva narodí mladý český kralevic, spasitel české země, který spočine ve zlaté kolébce, která se k jeho narození vynoří z Vltavy, vrátí se na Vyšehrad (z podzemí) i knížecí stolec, na kterém bude nastolen a do Čech se pak vrátí zlaté časy.
- ⊕ Až bude v Čechách nejhůř, pěvec Lumír, který je ukrytý ve vyšehradské skále, začne zpívat, skála se roztrhne a ven vyjedou rytíři.
- ⊕ Až bílá slepice najde a vysedí svá zlatá vejce, zase bude na Vyšehradě sídlit český král a vrátí se sláva starého Vyšehradu.
- ⊕ Když na Karlovu bránu usedne ohromné hejno havranů, hrozí Čechám válka.
- ⊕ Až proudy prolévané krve potečou od Koňské brány (tj. za dnešním Muzeem), kde bude hlavní bojiště, a dotknou se sochy sv. Václava (míněna Bendlova socha, stojící tehdy v polovině náměstí), sv. Václav i s koněm ožije, světec třikrát mávne k Vyšehradu a odtud se vyřítí vojsko svatováclavské na pomoc Čechům.
Po vítězné bitvě zmizí sv. Václav i s koněm, na pomník se už nevrátí a zavládne mír až do konce světa. Dnes by ony proudy prolévané krve měly kratší cestu, pokud by se proroctví vztahovalo i na současnou sochu sv. Václava, umístěnou výše.

Vyšehradský labyrint

Jedná se o poměrně novodobou záležitost, která se pokouší navázat na mystiku dávných posvátných míst, k nimž Vyšehrad bezpochyby patří. Složitý labyrint, vyvedený bílou barvou na asfaltu vedle chrámu sv. Petra a Pavla ve skutečné velikosti, tj. o průměru téměř 15 metrů, je vskutku impozantní.

Kdo tady labyrint vymaloval? Těžko říct. Neznámý autor u labyrintu pouze poznamenal: „Tato kresba je kopií vzoru z katedrály v Chartres – průměr je 14,8 metrů. Rok vzniku 1997 – Tento vzor byl namalován 21. 6. 1997 – P. S. Šťastnou cestu do jiných světů.“ To, že se autor o labyrint stále stará, dokazují dva pozdější nápisy psané stejnou rukou: „11. 5. 98 OPRAVA (pro Zuzku k narozeninám)“ a „7. 5. 1999 2. oprava (Ondrovi K.).“

Než se pustíme na mystickou cestu labyrintem, podívejme se, co od ní můžeme čekat. Originální předloha v katedrále v Chartres je podle mystiků umístěna na zcela zvláštním místě. Chartres je považováno za místo „pulzace telurických proudů“. Vývěry oné tajemné energie „dračích žil“ zde snad kdysi pociťovali keltští druidové, kteří

Vyšehradská kopie labyrintu z Chartres je opatřena věnováním.

zde kdysi měli svoji svatyni. Ostatně i název Chartres je odvozen od jména jednoho z keltských kmenů, Carnutů. Keltové zde uctívali posvátný pramen i sošku „panny s dítětem na klíně“, jednu z mnoha tzv. černých Madon až do roku 858, kdy bylo Chartres vypáleno Normany. V blízkosti pramene byly nalezeny také zbytky pozdně antické svatyně. Pohanské tradice se postupně přetavily do podoby křesťanských poutí. Bohabojní poutníci směřovali v zástupech k zázračnému prameni a spali v jeho blízkosti po devět nocí, aby se uzdravili. Mariánský kult podpořil jeden z prvních francouzských králů Karel Holý, když roku 876 chrámu daroval vzácnou relikvii, část roucha, v němž Panna Maria porodila Ježíše.

Vlastní účel labyrintu na podlaze katedrály není ovšem příliš jasný. Známary francouzský autor spekulativní literatury Louis Charpentier se domnívá, že toto „místo bylo vybráno k tomu, aby člověk využil telurického proudu, který zde vyvěrá na povrch“. Předpokládá přitom, že telurické proudy se do jisté míry podobají magnetickému proudění, a připomíná, že těleso otáčející se v magnetickém poli nabývá určitých vlastností a že magnetické pole působí i na člověka. Analogicky tedy platí, že „když se člověk otáčí v takovém (telurickém) poli určitým způsobem, má to na něho jistý přesný účinek“. Jakým způsobem se má přesně pohybovat, to právě určuje vzorec labyrintu. On to vlastně ani labyrint v pravém slova smyslu není, protože v něm existuje jenom jedna cesta, a ta směřuje do středu, i když oklikami. Než se člověk propracuje z okraje labyrintu dovnitř, tedy spíše tam „dotančí“, je člověkem „proměněným“. Podle Charpentiera tak získá větší intuitivní otevřenost vůči přírodním zákonům a harmonii. V nepříliš častých případech může dokonce prožít skutečné osvětlení.

Účinky labyrintu je možné ještě zvýšit tím, že jím adepti procházejí bosí, aby nic nerušilo kontakt mezi nimi a zemí, a že tak činí v období „zvýšených pulzací“ telurických proudů, například o Velikonocích. Adept přitom v labyrintu stráví poměrně dlouhou dobu.

Pokud se rozhodnete projít replikou labyrintu na Vyšehradě, připravte se celkem na čtvrtkilometrovou procházku.

Je jasné, že takový v podstatě pohanský rituál má ztěžít co dělat v křesťanské katedrále. Postupem času proto začal být labyrint vykládán jako symbol „cesty do Jeruzaléma“, náhrada za pouť pro ty, kteří ji nemohli vykonat ve skutečnosti. O tom, že tvar labyrintu je dávno vyzkoušený a že opravdu nějak funguje, svědčí i to, že tímtéž vzorem byly vybaveny i jiné katedrály, např. v Amiens či v Remeši. Remešský labyrint však již neexistuje, byl rozebrán.

Zbývá poslední otázka. Funguje replika labyrintu na Vyšehradě stejně jako originál v Chartres? Mohlo by tomu tak být, kdyby na onom konkrétním místě Vyšehradu působily tytéž nebo alespoň podobné telurické proudy jako v Chartres. To už si však musí každý vyzkoušet sám. Já mohu připojit pouze své očitě svědectví. Skupinka anglických školáků se na labyrint nadšeně vrhla, ale nikdo ho nedokázal (či spíše nechtěl) celý důsledně projít. A pejsek jiných turistů, maličká čivava, měl na obrazec také svůj vlastní názor. Zatímco jinak vesele pobíhal kolem páníčků po parku, před labyrintem se zarazil, dvakrát zakňučel a odběhl. Na páníčky potom počkal v uctivé vzdálenosti až u zdi. Náhoda? Možná.

Připomeňme si však ještě jednou Popelku Biliánovou a její vyprávění o značném množství „divně propletených steziček“ v Libušině zahradě. Replika labyrintu z Chartres je tedy až druhým vyšehradským labyrintem.

Vyšehradský místopis

Brány – Tábořská brána, postavená v barokním slohu v roce 1655, se tak jmenuje dodnes. Tudy přijížděly povozy od Tábora a před ní se v domku čp. 9 vybírala potravní daň, tzv. akcíz. Druhá brána je v empírovém stylu a říká se jí Pražská čili Cihelná, též

Vojanská nebo Dolní. Ta byla postavena v letech 1841–1842, přes ni se chodilo dolů do Prahy, resp. k Botiči. Za Táboorskou branou se nacházejí pozůstatky brány Špička, dříve Karlovy, protože ji nechal postavit Karel IV. Měla charakter průjezdní pevnůstky a podle její původní podoby bylo postaveno bludiště na Petříně. Dále po cestě od Špičky ke kostelu následuje barokní brána Leopoldova, dříve Francouzská, dostavěná před rokem 1680. Jeruzalémská brána stávala v koutě hradeb v místě dnešní Cihelné brány a do roku 1505 se jí říkalo Severní. Pod ní vedla ulice U rokle a cesta od ní k chrámu sv. Petra a Pavla vedla přes pole.

Polsko – dům za Leopoldovou bránou, mezi ní a Špičkou.

Neklanka – dům mezi Botičem a nábřezím.

Mýší díra – chodbička dlouhá 4 až 5 metrů, široká sotva metr a vysoká asi 1,50 metru, s vymletými schody (tzv. Radniční schody), zrušená v r. 1848 při stavbě hradeb. Bývala na místě, kde je v současné době branka od sochy sv. Václava na baštu sv. Petra a vedla dolů k radnici.

Sílnice (stezka) vyšehradská (starodávná) – před přestavbou Vyšehradu na pevnost vedla od tzv. Libušiny radnice (knížecího paláce na Vyšehradě) přes baštu sv. Josefa dolů k Vltavě.

Vyšehradská vinice (též zahrada Najmonka) – leží v prostoru mezi dnešní Libušinou lázní a Leopoldovou branou na jižním vyšehradském svahu, nachází se zde i „skalní kout se studnou“.

Zbrojnice – velká budova tvořená čtyřmi křídly, která stávala hned vedle hřbitova, zbořena roku 1903.

Kostelníkův domek – přibližně v letech 1800–1880 stál na hřbitově v místě, kde je dnes kříž.

Márnice – bývala na opačném konci hřbitova, než stával kostelníkův domek, vedle nynějšího vchodu do Slavína.

Malá otevřená kaplička – stávala u márnice.

Herinkovic kříž – stál nahoře u Přemyslovy ulice u vyšehradských domků.

Libušin hrad – stával tam, co byla zbrojnice, směrem k řece. Jeho nádvoří z jedné strany ohraničovaly knížecí budovy, z druhé posvátný háj (na místě dnešního kostela sv. Petra a Pavla), z východu potom hospodářské budovy na nádvoří stál slavný přemyslovský stolec.

Pražský hrad

Nejposvátnější místo české země

Jako celek je považován za nejposvátnější místo české země, a svým způsobem i za místo zázračné. Podle archeologických průzkumů a nejstarších písemných pramenů se soudí, že Pražský hrad založil kolem roku 880 kníže Bořivoj z rodu Přemyslovců jako raně středověké hradiště opevněné příkopem a valem z hlíny a kamení. První zatím doloženou zdejší zděnou stavbou je kostel Panny Marie, postavený knížetem Bořivojem I. v letech 882–884. Další kostely zasvěcené svatému Jiří a svatému Vítu byly založeny v první polovině 10. století (podrobněji viz chrám sv. Víta, kostel sv. Jiří). Od 10. století byl Pražský hrad nejen sídlem hlavy státu, knížete a později krále, ale také nejvyššího představitele církve – pražského biskupa a později arcibiskupa. Na Pražském hradě byl založen také první klášter v Čechách, a to při kostele sv. Jiří pro řeholi benediktinek.

Doba rozkvětu Pražského hradu se pojí s vládou Karla IV., který pocházel z rodu Lucemburků, kdy se toto sídlo poprvé stalo císařskou rezidencí, sídlem panovníka Svaté říše římské. Tehdy byl velkoroyse přebudován královský palác, posíleno opevnění a zahájena stavba nové katedrály, chrámu sv. Víta. Výstavba Pražského hradu pokračovala i v době Karla IV.

čovala ještě za vlády Karlova syna Václava IV., avšak husitské války a následující desetiletí, kdy Hrad nebyl obýván, způsobily chátrání hradních budov i opevnění.

Další příznivé období v dějinách Pražského hradu nastalo po roce 1483, kdy se zde usídlil král z nové dynastie Jagellonců. Spolu s novým opevněním byly vystavěny obranné věže na severní straně (Prašná věž, Nová bílá věž a Daliborka) a opět přestavěn a rozšířen královský palác. Jeho součástí se stal velkolepý Vladislavský sál, největší světský klenutý sál tehdejší Evropy.

Habsburkové, králové další dynastie na českém trůnu, zahájili přestavbu Hradu do podoby renesančního sídla, a postupně tak byla upravena katedrála a královský palác. Tyto změny vyvrcholily za vlády Rudolfa II., který se na Pražském hradě natrvalo usídlil a začal jej proměňovat v důstojné a velkolepé středisko říše, jež bylo přitažlivé pro diplomaty, umělce i vzdělance. K umístění svých bohatých uměleckých a vědeckých sbírek založil císař severní křídlo paláce s dnešním Španělským sálem.

Pražská defenestrace v roce 1618 zahájila dlouhé období válek, během nichž byl Pražský hrad poškozen a vyloupen. Pro pobyt panovníka byl využíván jen výjimečně a přechodně. Teprve ve druhé polovině 18. století byla provedena poslední velká přestavba Hradu, která jej proměnila v reprezentační sídlo zámeckého typu. V roce 1848 se Pražský hrad stal sídlem Ferdinanda V., který abdikoval. Při této příležitosti byla přestavěna kaple svatého Kříže na II. nádvoří. Pro chystanou, ale neuskutečněnou korunovaci Františka Josefa I. byl upraven Španělský sál a Rudolfova galerie. Nakonec, v roce 1929, byl po řadě dlouhých staletí konečně dostavěn i chrám sv. Víta.

Po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 se Pražský hrad stal opět sídlem hlavy státu a v průběhu let byl dále upravován podle potřeb. Správa Pražského hradu si po roce 1989 klade za cíl, aby byly jeho prostory co nejvíce přístupny návštěvníkům. Byly tak zpřístupněny mnohé dosud uzavřené části, jmenujme například

Královskou zahradu s Míčovnou, Jižní zahrady, Císařskou konírnu a Tereziánské křídlo Starého královského paláce.

Neviditelná Praha

Jako zázračné a mystické místo vnímal Hradčany německy píšící prozaik a mystik Gustav Meyrink (1868–1932), podle něhož je pomyslný základní kámen Prahy a magický střed města i království uložen právě zde. Do magické, neviditelné Prahy je možné vstoupit domem, který se občas zjevuje jako poslední v řadě domků. Říká se mu „U poslední lucerny“. Jde o básnickou licenci, nebo tento spisovatel skutečně něco věděl?

Stručně řečeno, Meyrink ve své krátké povídce *Neviditelná Praha* píše o tom, že v dobách před kněžnou Libuší, tedy podle Meyrinka někdy kolem roku 700 n. l., přišlo na místo, kde dnes stojí Hradčany, sedm mnichů z Asie a za nějakým tajným účelem zde zaseli rýži, což ovšem také mohl být „trpasličí jalovec“ rostoucí kolmo vzhůru a nabývající „podivných tvarů“. Tito mniši patřili k sektě Asijských bratrů, označované dokonce za „dábelskou“. Též se jí prý říká bratrstvo Sat Bhai, resp. Sat Bhai a Sikha. Sekta údajně sídlila ve městě Prajága (Alláhábád) v Indii, přičemž jméno tohoto města se dá přeložit jako „práh“. Sekta vyslala „své lidi“, aby založili sedm měst a každé mělo mít v názvu „práh“.

Meyrink tvrdí, že toto společenství existovalo ještě v roce 1760 a jeho posledním velmistrem byl prý hrabě Špork. Budova lóže této sekty či bratrstva stávala v Jindřišské ulici na místě dnešní hlavní pošty. Členy lóže byli Karel IV., Cola di Rienzo a Petrarca. V Opatovické ulici je prý na jednom domě k vidění kamenný znak Asijských bratrů (blíže nepopsaný) a nad ním papežská koruna (tiára). Členem sekty byl podle Meyrinka i jakýsi obchodní cestující Zahrádka, zástupce továrny na prádlo v Bílé Vodě, který do sekty vstoupil v Indii „kvůli obchodu“. Zástupci sekty dnes (míněno v Meyrinkově době) žijí na několika nejmenovaných adresách v Anglii a v Urise v Indii.

A co je na tom všem pravdy? Podívejme se postupně na jednotlivé prvky této povídky:

Asijští bratři

O sektě není zmínka v žádné jiné literatuře kromě Meyrinka. Žádnou povědomost o ní nemá ani dnešní Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, kde o něčem podobném „v životě neslyšeli“.

Alláhábád

Toto město skutečně existuje. Je to dle Ottova slovníku „prastaré město, v současných i nepříliš podrobných atlasech je uvedeno pod jménem Iláhábád. Jeho nejstarší název je Pratištana, od 3. století n. l. se jmenuje Prajága (čili „obětiště“, nikoliv „práh“). Koncem 19. století se mu říkalo Preág. Někdy je též nazýváno Fakírabád pro množství mnichů, fakírů a žebráků, kteří se zde shromažďují. Hlavní Meyrinkova indicie, totiž příbuznost pojmenování tohoto města a Prahy, založená na překladu slova práh, tedy padá. Snad Meyrinka zaujala fonetická podobnost Prahy – Pragy a Prajágy – Preágu.

Trpasličí jalovec

I když jalovcovité rostliny rostou prakticky v celé Asii i ve vysoko-horských lokalitách, tento konkrétní druh jalovce neexistuje. Nejblíže mu může být nějaká zakrslá forma jalovce (podobně jako borovice kleč) nebo jalovcovitá rostlina jménem *Microbiota decubata*, která dosud nemá české jméno. Dorůstá, různě pokroucená, do maximální výšky 30 cm.

Rýže

Do Evropy přivezli tuto plodinu Římané, po zániku říše římské byl její dovoz na nějakou dobu zastaven. V 8. století n. l. ji začali pěstovat Arabové (Sicílie, Pyrenejský poloostrov), potom Turci (Balkánský

poloostrov, Uhry). Jinak je zjevně nesmyslem sít rýži na skalnatém ostrohu nad Vltavou, kde nemůže bez vody a bahna ani vyklíčit, natož dozrát – pokud by to nebyl akt čistě symbolický.

Hrabě Špork

Je spojován s tajnými společnostmi obecně, zvláště pak se zednáři, avšak tato spojitost je nejistá. Nicméně faktem zůstává, že hraběti skutečně patřil pozemek v Jindřišské ulici, kde dnes stojí hlavní pošta (postavená v letech 1871–1874). Zde byla nejprve ve 14. století botanická zahrada, roku 1715 zde Špork postavil klášter celestinek, který byl po zrušení řádu v roce 1782 proměněn v továrnu na výrobu tabáku a v roce 1871 zbořen. Nicméně hrabě zemřel již v roce 1738, což je s Meyrinkovou povídkou v rozporu.

Cola di Rienzo

Italský humanista, který chtěl obnovit římské impérium, byl v roce 1350 uvězněn v Čechách Karlem IV., potom obnovil svoji moc v Římě a poté ho svrhlo povstání, v němž zahynul. Tři osoby, které Meyrink označil za členy řádu (Cola di Rienzo, Petrarca a Karel IV.) jsou sice současníky a navzájem se znali, tím však veškeré spojitosti končí. Těžko si také představit ortodoxního katolíka Karla IV. jako člena nějaké nekřesťanské asijské sekty.

Urísa

Kraj v Indii, kde se nachází slavný Sluneční chrám v Konáraku. Žádná souvislost s Prahem nebo Prahou.

Bílá Voda v Čechách

Chytilův *Místopis* z roku 1930 uvádí pět různých Bílých Vod, avšak ani jedna neleží v Čechách, všechny se nacházejí na Moravě. Protože jsou slova Bílá Voda psána kurzivou, snad je zvýraznil sám autor. Může jít o odkaz na mytické Bělovodí, jakousi ruskou obdobu Agharty,

rovněž lokalizovanou do „srdce Asie“ (odkud podle Meyrinka přišli i oni Asijští bratři).

Opatovická ulice

Skutečně v Praze existuje, nejsnadněji je dostupná ze Spálené ulice přes Ostrovní ulici. Opatovická je potom první vlevo. Tam, kde se tato ulice lomí v pravém úhlu, se vlevo nachází dům čp. 160. Nad jeho portálem je umístěn znak opatů kláštera Svatého Jana pod Skalou i s letopočtem 1719 a zkratkou AASJ, což znamená *Aedes abbatis Sancti Joannis* čili Příbytek opatství sv. Jana. Tato zkratka sice mohla Meyrinkovi připomínat něco asijského, ovšem naprosto neoprávněně.

Meyrinkova *Neviditelná Praha* je tak mimo veškerou pochybnost pouze básnickou licenci autora, koneckonců částečně inspirovanou i jeho konverzí k buddhismu na sklonku života. V žádném případě tak nemůže být citována jako seriózní pramen, pouze jen jako uměle vytvořená legenda. Autor se v závěru své povídky ptá: „Vyjde někdy najevo, jak všechny tyto věci spolu souvisejí?“ – Nuže myslím, že to najevo vyšlo již dostatečně.

Tajnosti Pražského hradu

Od dob prvních civilizací tvořilo sídlo panovníka, panovník sám a celá země jednotný celek. Pokud se dařilo panovníkovi, dařilo se i jeho zemi. Jestliže bylo jeho sídlo upravené a udržované, odrazilo se to i na stavu země. Toto prastaré přesvědčení nacházelo svůj výraz například ve staroegyptských slavnostech, kdy faraon po třiceti letech vlády musel dokazovat, že je po všech stránkách v plné fyzické síle a že případnou nemohoucností nepoškozuje zemi. Stejný názor se odráží i v legendě o Artušovi. V okamžiku, kdy začne chřadnout král, chřadne i jeho země. Podobné analogie je možné najít i v českých dějinách, třeba v trojkombinaci Karel IV. – Pražský hrad – Čechy. Podobně se o úpravy Hradu jako sídla prezidenta republiky zasloužil

i T. G. Masaryk a našemu státu se v jeho době docela dařilo. Opačným příkladem jsou známé necitlivé úpravy hradních prostor pocházející od komunistických prezidentů – a podobně vypadala i celá země. Za více než tisíc let je pochopitelné, že se na Hradě nashromáždilo mnoho zajímavostí a zvláštností. Podívejme se na některé z nich. První skupinu tvoří architektonické počiny Josipa Plečnika, osobního architekta T. G. Masaryka, který se s ním prostřednictvím architekta Jana Kotěry seznámil v roce 1920.

Obelisk na třetím nádvoří

Je vytesán z jednoho kusu mrákotínské žuly a měří téměř 16,5 metru. Monumentální monolit se podařilo na hrad dopravit až napodruhé, první vylomený kámen se nešťastnou náhodou přelomil ještě při dopravě z lomu. Obelisk byl zamýšlen jako památník obětem 1. světové války anebo legionářům a v kruhovém prostoru vylámaném ve skále pod základy monolitu měl být umístěn hrob neznámého vojína, k čemuž však nedošlo. Jeho vztyčením 3. listopadu 1928 bylo zároveň utčeno 10. výročí založení ČSR.

Původně měl monolit stát nad schodištěm do Jižních zahrad, nakonec však pro něj bylo vybráno toto místo, kde předtím stávala barokní kašna sv. Jiří. Ta musela památníku ustoupit a byla odsunuta o několik metrů dál. Kromě veřejně proklamovaného účelu, vztyčení monolitu jako pomníku, se může zároveň jednat o jakési novodobé zpodobnění slavných egyptských obelisků i pravěkých menhirů, možná také o odkaz na tajné nauky, které starověký Egypt vždy symbolizoval, včetně legendárních počátků zednářství. Aby byl obelisk na Pražském hradě co možná nejpodobnější těm egyptským, již Plečnik mu naplánoval špičku (pyramidion) z křišťálového skla, což připomíná legendu o pyramidách se špičkami z diamantů. Jejím osazení se však nedočkal, tento záměr byl technicky nerealizovatelný. Stalo se tak až v roce 1996 z iniciativy prezidenta Václava Havla, avšak místo původně zamýšleného plného pyramidionu tvoří špičku

*Pyramidu by na Pražském
hradě čekal málokdo –
a přece tam je.*

monolitu jen jeho hrany z ocelových pozlacených profilů. I tak se dá říct, že tu Václav Havel po sobě zanechal svoji pyramidu, byť trochu zamaskovanou. Oba prezidenti, jak Masaryk, tak i Havel, jsou spojováni se zednářstvím, i když prezidentská kancelář toto spojení v Havlově případě popřela.

Vzhledem k tomu, že umístění megalitů v krajině vždy mělo na okolí nějaký dopad (francouzské megality například údajně bránily záplavám nebo zlepšovaly úrodnost okolního pole), je otázkou, jak se existence obelisku projevila na Pražském hradě, potažmo v následných osudech našeho státu. Osobně se domnívám, že jeho umístění není šťastné, tím spíše, že kámen byl doslova zaražen do vyvěrajícího pramene, byť do těchto míst uměle přivedeného. Mimoděk se mi vybavuje úsloví o žábě na prameni. Podle architektů prý Plečnik pro monolit „důvtipně nalezl“ místo na křížení os, ale není jasné, které osy by to mohly být. Ovšem pro Plečnika to musel být dostatečně

pádný důvod, když z tohoto místa „vystěhoval“ kašnu, aby měl místo pro obelisk. Na tomto místě bylo také archeology nalezeno někdejší posvátné ohniště.

Podzemní tunel

Spojuje druhé a třetí nádvoří jako součásti prezidentské kanceláře. Důvod jeho existence je na první pohled jasný. Bylo třeba zabránit tomu, aby prezident nebyl při přesunech po Hradě vystaven náporu veřejnosti, i když představa panovníka volně a bez obav procházejícího mezi svým lidem se mi velmi zamlouvá. Je však přece jen příliš utopická, a tak tunel používá i současný prezident. Je však otázkou, zda nebylo možné chráněný koridor pro prezidenta vybudovat nad zemí, nebo zda Plečnik úmyslně nevedl svého prezidenta do podzemí, do jeskyně, byť umělé, symbolicky do lůna Země. Podzemní prostory, umělé i přírodní, vždy hrály důležitou roli v různých mysterijních obřadech a jenom samotná mystika podzemí by vydala na celou knihu.

Mísa

Stejně jako monolit je vytvořena z jednoho kusu kamene a tvoří jednu z dominant Rajské zahrady. Je snad jasnou připomínkou jiné slavné mísy – grálu, nebo odkazem na obřadní pohanský (například keltský) kotlík? Ve spojení monolitu a mísy se zde dostáváme i k základním symbolům muže a ženy. Freud by patrně měl o těchto dvou dílech svou vlastní teorii.

Sloupová síň

Nachází se ve spojovacím traktu mezi I. a II. nádvořím. Architektonické řešení síně, spočívající ve třech řadách antických sloupů nad sebou kolem dokola, velmi připomíná podobné sloupové portály v Knóssu. Předpokládá se, že použitím antických prvků chtěl Plečnik

evokovat ducha řecké demokracie, první demokracie na světě vůbec. Motiv sloupů Plečnik opakuje ve Vyhlídkovém pavilonu zahrady Na Valech i v samostatně stojícím čtyřhranném monolitu s jakoby antickou hlavicí, koulí a větrnou růžicí (?) na Moravské baště v zahradě Na Valech. To, že Plečnik ideově čerpal z odkazu Egypta, Asýrie, Kréty, Itálie a Řecka potvrzuje i architekt Zdeněk Lukeš. Je však pouhá architektura to jediné, co chtěl Plečnik do Pražského hradu z těchto starých a leckdy mysteriálních kultur zakomponovat?

Impluvium

Živel Země velmi vhodně doplňuje další součást bytu T. G. Masaryka, impluvium. V římské architektuře se tak nazýval nekrytý čtyřstranný prostor uprostřed domu s nádrží na vodu, obklopený zpravidla sloupovými chodbami. V Plečnikově pojetí připomíná svou kompozicí spíše jakousi svatyni, kde ústřední bod tvoří kašna s vyvěrajícím pramenem vody. Třetí živel, vzduch, je přítomen jen symbolicky. Otevřený prostor by v našich klimatických podmínkách neobstál, a tak je strop impluvia prosklen. Plečnik chtěl do Hradu zakomponovat i poslední z živlů, oheň, a to v podobě věčného ohně na vrcholku obelisku jako připomínky válečných obětí, snad i v návaznosti na někdejší pohanské ohniště. To se mu však prosadit nepodařilo. Prostor impluvia můžeme taktéž chápat jako spojení světla a vody, zemské a kosmické energie. Plečnik tento prostor od začátku zamýšlel jako jakousi relaxační zónu pro prezidenta. Řídil se jen instinktem, nebo vědomě navázal na tradici posvátných pramenů? Ostatně podle psychologů zurčící voda člověka pocházejícího z vyprahlých afrických stepí uklidňuje, protože v blízkosti vody si je jistý tím, že nebude žít. Plečnik pro jistotu instaloval v Masarykově bytě ještě jeden pramen ve Lví síni. Voda zde tryská ze lví hlavy zasazené do výklenku do jednoduché kruhové nádržky. Jinak je prostor prázdný.

*Realistické zpodobnění býka
těsně pod stříškou nad Býčím
schodištěm na Pražském
hradě*

Býčí schodiště

Spojuje III. hradní nádvoří a Jižní zahrady a obvykle bývá charakterizováno jako monumentální, což řadě návštěvníků po jeho spatření ve skutečnosti přináší jisté zklamání. I když na tomto místě kdysi bývalo schodiště, Plečnik ho musel vybudovat znovu. Býk jako posvátné a uctívané zvíře představuje v Čechách cizorodý prvek. Do našich národních pověstí vstupuje spíše kanec (ve známém příběhu o Bivojovi, který má možná keltské kořeny) anebo divoký lesní tur, rovněž statečně udolán tím či oním hrdinou. V případě Býčího schodiště se proto může jednat o odkaz na dávné býčí kultury, například v Egyptě. V každém případě bylo toto zvíře symbolem síly, plodnosti a Slunce. Měl snad být nový český stát silný jako býk a zářit na mezinárodním nebi jako Slunce? Zakladatelé státu si to jistě přáli. Mnohem logičtější by ovšem byl jiný název schodiště, třeba Lví nebo Orlí, doplněný příslušnými zpodobněními heraldických zvířat českého státu, případně

Královské či Prezidentské. Je ale pravda, že tato přízviska se také vyskytují na jiných místech Hradu. I tak by v duchu základního pokynu T. G. Masaryka měl název schodiště přece jen nějak připomínat český stát nebo jeho historii.

Pyramida

Plečnik ji instaloval v Jižních zahradách. Architekti se domnívají, že co do tvaru i materiálu jde jen o opakování motivu špičky věže kláštera sv. Jiří, nicméně pyramida zůstane vždy pyramidou, i když má trochu strmější stěny, než je u pyramid obvyklé. Pyramida či pyramidion, prostě jehlan, je jedním z nejstarších architektonických prvků vůbec a zakončoval každý „pořádný“ obelisk, včetně těch egyptských. Neměli bychom opomenout ani pyramidu jako zednářský symbol. Jako takový se vyskytuje na americké jednodolarovce, a Plečnik pyramidu „propašoval“ na Hrad s tím, že ji poněkud zamaskoval.

Pahorek Žiži

Prastaré kultovní pohanské místo se nachází na nejvyšším bodu celého pahorku, kterým je prostor za chrámem sv. Víta, na místě, kde se zpod dlažby dere původní kamenné podloží. Právě zde měl stávat kamenný stolec, přenesený sem z Vyšehradu, na kterém byla nastolována česká knížata. O Vánocích zde tradičně stojí vánoční strom hradní stráže. Podle jiných pramenů by však měl být přibližně v místech dnešní kašny sv. Jiří.

Podzemí Pražského hradu

Je možné říci, že dosud nebylo kompletně prozkoumáno. Kromě hrobky v chrámu sv. Víta, sklepních prostor pod jednotlivými dalšími stavbami a Plečnikova tunelu se pod Jelením příkopem nachází rozsáhlé bludiště chodeb budované jako kryty pro prezidenta Klementa Gottwalda, jeho blízké a vládní a stranické špičky. Chodby měly navazovat snad až na další prostory pod Letnou. S jejich budo-

váním se začalo za Gottwalda a pokračovalo v roce 1968, avšak celý systém nebyl nikdy dokončen. Aby nemohl na Hrad proniknout nepřítel právě tudy, byly za prezidenta Husáka některé úseky přehrazeny železobetonem. Je tu instalována klimatizace a z nejnižší položených prostor se odčerpává voda, aby nebyly zaplaveny. Chodby dnes slouží jako archeologický depozitář. Obrazně řečeno, býci z Býčího schodiště se tak dočkali i svého labyrintu. Další podzemní chodba spojuje hradní prostory s Míčovnou. Podle současných „lidových pověstí“ mělo z Pražského hradu také vést „vládní metro“, které by v případě ohrožení dopravilo funkcionáře na Vítkov, kde byla podzemní nemocnice, a potom vedlo dále na letiště do Kbels. Žádná postkomunistická instituce, včetně ministerstva obrany a ministerstva vnitra, však existenci těchto prostor nepotvrdila.

Netopýří sál

Podle pověsti jde o tajné sklepení, přírodní jeskyni pod Hradem. Plane v ní prý věčný oheň, což připomíná věčné lampy, údajně ukryté pradávnými vzdělanci spolu s dalšími technickými poklady v egyptských pyramidách, případně na jiných místech, například v legendární hrobce Christiana Rosenkreuze nebo v mytickém podzemí Šambaly. Vchod do jeskyně byl zasypán, když se začalo se stavbou Pražského hradu. Protože na třetím nádvoří byly před několika lety při vykopávkách objeveny šperky z doby Velkomoravské říše, muselo se tak stát nejpozději v 9. století n. l. Je však také možné, že došlo k záměně s jinými podzemními prostory na Hradě, i když byla existence této prostory potvrzena kyvadélkem.

Kašna sv. Jiří

Byla čistě užitkovou záležitostí, nový zdroj vody získaný roku 1373 natažením dřevěného vodovodu z Břevnova. Symbolika sv. Jiří je křesťanská, drak symbolizuje pohanství, zlo, hermeticky i skryté zemní síly, vyvěrající telurické proudy, zlého ducha apod. Výběr tohoto

symbolu Karlem IV., „Otcem vlasti“, je proto velmi logický i z toho důvodu, že sv. Jiří byl vždy patronem rytířů. Rytířských ctností si Karel IV. se svým otcem rozhodně cenili a považovali se sami za rytíře. Jako by český král cítil, že pozitivní vliv baziliky zasvěcené stejnému patronovi je třeba ještě posílit. Plečník plastiku světce vyzdvihl na jakýsi miniobelisk, snad aby trochu odčinil, že ho odsunul z původního místa.

Pražský hrad je skutečným symbolem našeho státu a bez ohledu na to, zda jsou výše uvedené domněnky pravdivé či nikoliv, jde tady o něco víc než jen o prostý souhrn staveb. Stejně to cítil i prezident Václav Havel, když za všechny pracovníky Hradu svého času prohlásil: „Chceme, aby se tu spojovaly všechny rozměry lidské existence a do jisté míry i existence tohoto státu. Hrad je třeba vnímat jako co nejotevřenější, živoucí organismus... Chceme, aby se stal tím, čím jednou možná byl v době Rudolfa II.“

Tato idea se již pomalu začíná naplňovat a my tak vstupujeme z našeho přetechlizovaného, globalizovaného a leckdy nepřijemného světa rovnou do dávných magických dob zmíněného císaře, jeho alchymistů, astrologů a snad i skutečných zasvěcenců. Stačí se jenom po Hradě pořádně porozhlédnout.

Pověsti o Pražském hradu

O Pražském hradu se kupodivu nevypráví tolik pověstí jako o Vyšehradě. Jednotlivé příběhy se spíše než k celému hradu vztahují k jeho jednotlivým lokalitám. Mezi ty nejznámější patří samozřejmě pověst o jeho založení, která se pojí s věštbou kněžny Libuše – v podání Aloise Jiráska takto: „Tam když přijdete, najdete člověka prostřed lesa, an tesá práh domu. I nazvete hrad, jež stavíte, Prahou. A jakož knížata, vojvodové proti prahu klanějí hlavu, tak budou se klaněti i proti městu mému.“ Jirásek zpracoval i do pozdější doby zasazený, obecně známý příběh o Daliborovi (stát 13. 3. 1498) uvězněném ve

věži, který se tam naučil hrát na housle. Méně známá je pověst o růžích, které zde voní, i když není jejich čas.

Naše nejvýznamnější katedrála

Nejvíce pověstí, proroctví a mystiky vůbec se ovšem vztahuje k samotnému chrámu sv. Víta. Tato nejznámější pražská katedrála, nezaměnitelně dotvářející siluetu Pražského hradu, je kromě sv. Víta zasvěcena také sv. Václavovi a sv. Vojtěchovi. Zcela jistě se jedná o nejvýznamnější sakrální stavbu u nás, tomu také odpovídá neutuchající přívál našich i zahraničních návštěvníků, takže při návštěvě této památky je potřeba s tím počítat.

Na místě současné gotické katedrály stávaly dva kostely, první byla rotunda založená kolem roku 925 knížetem Václavem (později svatořečeným), kterou vystřídal bazilika z doby vlády knížete Spytihněva (1055–1061). V roce 973, po založení pražského biskupství, se kostel sv. Víta stal katedrálním chrámem (sídlem biskupa) a roku 1344 sídlem arcibiskupa poté, co se českému králi a německému císaři Karlu IV. podařilo u papeže dosáhnout zřízení arcibiskupství v Praze. Tím byl také dán podnět k založení nového gotického chrámu.

První část stavby byla realizována za života Karla IV., který si jako stavitele vybral nejprve Matyáše z Arrasu z jižní Francie. Po jeho smrti (v roce 1352) v jeho díle od roku 1356 pokračoval Petr Parléř (čili Mluvící kámen) z Gmündu, spřízněný se stavebními cechy v Kolíně nad Rýnem a v Ulmu. Podařilo se mu vystavět kněžiště s kaplemi, severní sakristii, jižní předsíň, kapli sv. Václava, část jižní (dnes barokizované) věže a pilíře lodi. I když se na stavbě chrámu pokračovalo i po Parléřově smrti roku 1399, husitské války postupující práce přerušily a do dalších staletí vstoupil tento chrám jako nedokončený.

Jeho dostavba se ukázala jako náročný podnik, během let došlo jen k několika dílčím pokrokům, např. v letech 1552–1561 byla u provizorní zdi uzavírající kněžiště vystavěna kruchta, zbudován ochoz

na jižní věži a ten opatřen kopulí. V 18. století byla kopule nahrazena tou dnešní, dosahující výšky 96,5 metrů.

K dalšímu vzepětí úsilí k dostavbě katedrály došlo v souvislosti s českým obrozeneckým hnutím ve druhé polovině 19. století, které vyvrcholilo slavnostním vysvěcením 28. září 1929. Na dřívější gotické části navázalo novogotické trojlodí, takže chrám tak dosáhl délky 124 metrů, dále přibýlo monumentální průčelí s růžicí o průměru 10,4 metrů, a především dvojice charakteristických věží na západní straně vysokých 82 metrů. V této podobě se chrám dochoval až dosud. Zatím poslední významnou událostí, která se této stavby dotýká, je vydání dekretu v roce 1997, kterým ji kardinál Miroslav Vlk udělil název katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha.

Tajemství korunovační komory

Za nejposvátnější místo katedrály a zároveň za střed Českého království se považuje Svatováclavská kaple, stojící na místě, kde dříve stávala rotunda s hrobem sv. Václava. Návštěvníky uchvátí svojí nádhernou výzdobou z leštěných polodrahokamů, která má evokovat náheru nebeského Nového Jeruzaléma. Uprostřed kaple je umístěn náhrobek sv. Václava a relikvíář obsahující jeho lebku, přilbici a drátěnou košili. Odtud se také vchází do komory nad kaplí, v níž jsou od roku 1791 uchovávány korunovační klenoty a chrámový poklad, včetně svatých ostatků. Tradičně jsou uloženy za sedmero zámky, takže k otevření komory se musí sejít sedm držitelů příslušných klíčů – prezident republiky má ten největší, který patří do nejhořejšího zámku, dále pokračují premiér, předsedové sněmovny a senátu, probošt svatovítské kapituly, pražský arcibiskup a nakonec, až téměř u země, zapadne do svého zámku nejmenší klíč v držení pražského primátora. Jiným způsobem není údajně možné se do komory dostat.

Zatím naposledy došlo takto k jejímu otevření 17. dubna 2008. Vzápětí se však objevila nepodložená historka o tom, že když se dveře komory otevřely, ukázalo se, že místnost je čerstvě vytřená – zřejmě proto,

aby za posledních pět let nashromážděný prach nepošpinil tehdy nejmocnější muže našeho státu. Kdyby tomu tak opravdu bylo, musela by být ve hře ještě jedna sada klíčů, univerzální klíč anebo tajná chodba, kudy je možné se do komory dostat ještě odjinud z chrámu.

Nestalo by se tak v historii poprvé. Říšský protektor Reinhard Heydrich si například nechal zhotovit kopie všech sedmi klíčů svého času přímo v Berlíně. Příběh o tom, že on sám neodolal a svatokrádežně si 19. listopadu 1941 vyzkoušel, jak by mu slušela koruna českých králů, sice není možné historicky prokázat, ale krásně se vypravuje a poslouchá, že příslušný trest nejvyšší, úmrtí na následky zranění způsobeného při atentátu, na sebe nechal čekat jen několik měsíců. K tomuto příběhu existuje ještě dovětek, že sám Karel IV., zhotovitel korunovačních klenotů, požádal papeže Klimenta VI., svého někdejšího učitele na francouzském královském dvoře, aby korunu zabezpečil speciálním papežským výnosem. Papež této žádosti vyhověl a vydal 6. května 1346 bulu na ochranu této koruny, což je zároveň první písemná zmínka o tomto klenotu. Podle slov buly se zakazuje korunu zcizit, prodat nebo zastavit a stanovují se i pravidla, jak postupovat při korunovaci. V širším slova smyslu tedy byla zakazuje s korunou neoprávněně nakládat, což téměř mysticky, pokud by byl tento příběh pravdivý, zafungovalo i po téměř šesti stech letech.

Duplikáty Heydrichových klíčů se našly v květnu 1945 za povstání v jeho bývalé pracovně. Není známo, zda byly zničeny, zámky na dveřích do komory vyměněny a komora tak znovu zcela zabezpečena. Otevřenou a odpovědnými institucemi nezodpovězenou otázkou zůstává, jak by byly korunovační klenoty z korunovační síně zachráněny v nějakém naléhavém případě, například při požáru. To by sotva byl čas shánět sedm klíčů u sedmi různých držitelů, vystavovat je nebezpečí tím, že by byli dopraveni do epicentra a možná i s nasazením života složitě odemykali dveře a klenoty šlechtetně zachránili.

Kromě ostatků sv. Václava jsou v chrámu pohřbeni i další čeští panovníci. Sarkofágy s těly některých z nich je možné zhlédnout